

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvolibet III. Continet Quæstiones XII. Articulos vero XXIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

non dependet ex alia causa nisi ex sola Dei voluntate, unde ea quæ ad principium mundi pertinent, demonstratiue probari non possunt, sed sola fide tenentur prophetice per spiritum sanctum reuelata: sicut Apostolus post præmissa verba subiungit, Nobis autem reuelauit Deus per spiritum sanctum. Est autem valde cauendum, ne ad ea quæ fidei sunt, aliquas demonstrationes adducere præsumat propter duo. Primo quidem, quia in hoc derogat excellentiæ fidei, cuius veritas omnem rationem humanam excedit secundum illud eeclesiæ. 3. Plurima sensuum hominis ostensa sunt tibi: quæ autem demonstratiue probari possunt, rationi humanæ subduntur. Secundò, quia cum plerumque tales rationes frivole sint, dant occasionem irrisionis infidelibus, dum putant quod propter rationes humanas, his quæ sunt fidei asserimus, & hoc expresse apparet in rationibus hic inductis, quæ derisibiles sunt, & nullius momenti.

Quod enim primo inducit de cereo paschali, non habet robur, nisi autoritatis probare autem per autoritatem, non est demonstratiue probare, sed fidem, vel opinionem facere: & tamen multo esset ualidior autoritas sacre scripturæ, quam benedictio paschalis cerei, præsertim cum sine ascriptione annorum mundi cereus paschalis benedici possit. Nō enim est de necessitate paschalis cerei talis ascriptio. Unde in multis terris non est consuetum, quod aliquid cereo ascribitur.

Quod etiam secundo opponitur, derisibile est: non enim ex crescentiæ annorum lunarium ad solares computantur ab initio mundi, sed ab aliqua determinata radice, puta, ab aliqua oppositione solis & lune, vel ab aliqua coniunctione, vel ab aliquo huiusmodi, sicut est in omnibus aliis computationibus astronomicis.

INCIPIT QVODLIBET
QVARTVM.

QVÆSTIO PRIMA.

QVÆSTIVM est de rebus diuinis & humanis.

¶ Circa res diuinas quaesitum est.

¶ Primo, De essentialibus.

¶ Secundo, De personalibus.

¶ Circa essentialia quaesitum est.

¶ Primo, De scientia Dei.

¶ Secundo, De eius potentia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Deo sint plures ideæ.

CIRCA scientiam quaesitum est, vtrum in Deo sint plures ideæ: & ut quod sic. Dicitur. An. 1. 83. q. quod Deus singula propriis rationibus creati, & alia ratione hominem, & alia ratione equum: sed rationes rerum in mente diuina dicuntur ideæ, ut patet per Augustinum. Ergo sunt plures ideæ.

¶ Præter. Secundum hoc iunguntur aliqua distincta, quod Deus earum distinctionem cognoscit: cognoscit autem earum distinctionem in seipso. Ergo distinctarum rerum sunt in Deo plures & distinctæ ideæ.

SED CONTRA. Oñ nomen quod in diuinis dicitur, aut est essentialiter ut Deus, aut personale ut pater, aut notionale ut generans: sed hoc nomen idea neque est personale, neque notionale, quia non conueni-

ret trib. personis. Ergo est nomen essentialiter: sed nullo essentialiter multiplicatur in diuinis. Ergo non possumus dicere quod in Deo sint plures ideæ.

RESPON. Dicendum, quod duplex est pluralitas. vna quidem est pluralitas rerum, & secundum hoc non sunt plures ideæ in Deo. Nominat enim idea formam exemplarem. Est autem una res quæ est omnium exemplar. I. diuina essentia, quam omnia imitantur, in quantum sunt, & bona sunt. Alia uero pluralitas est secundum intelligentiæ rationem, & secundum hoc sunt plures ideæ: licet enim omnes res in quantum sunt, diuinam essentiam imitentur, non tamen uno & eodem modo omnia imitentur ipsam, sed diuersimode, & secundum diuersos gradus. Sic ergo diuina essentia secundum quod est imitabilis hoc modo ab hac creatura est propria ratio, & idea huiusmodi creature, & similiter de aliis: unde secundum hoc sunt plures ideæ secundum quod intelligitur diuina essentia secundum diuersos respectus, quos res habet ad ipsam, eadem diuersimode imitantes: huiusmodi autem respectus non solum intelliguntur ab intellectu creato, sed etiam ab intellectu increato ipsius Dei. Scit. n. Deus & ab æterno sciuit, quod diuersæ creature diuersimode essentiam imitentur, & secundum hoc ab æterno fuerit in mente diuina plures ideæ, sicut rationes propriæ rerum intellectæ in Deo. Hoc enim significat nomen idea, ut sit. scilicet. quæ iam forma intellectæ ab agente, ad cuius similitudinem exterius opus producere intendit, sicut edificator in mente sua præcipit formam domus, quæ est quasi idea domus in materia hęc.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Augustinus intelligit esse aliam & aliam rationem secundum diuersitatem respectuum, ut dictum est.

AD II. dicendum, quod cum dicitur. Secundum hoc res sunt distinctæ, prout Deus earum distinctionem cognoscit, hæc locutio est duplex: quod enim dicitur, secundum quod Deus cognoscit, potest referri ad cognitionem diuinam ex parte cogniti, uel ex parte cognoscentis. Si ex parte cogniti, sic uera est locutio: est enim sensus, quod hoc modo res sunt distinctæ, sicut Deus cognoscit eas esse distinctas. Si uero referatur ad cognitionem ex parte cognoscentis, sic locutio falsa est: erit enim sensus, quod res cognite illum modum distinctionis habent in intellectu diuino, quem habent in seipsis: quod falsum est, quia in seipsis res sunt diuersæ essentialiter, non autem in intellectu diuino, sicut et res in seipsis sunt materialiter, in intellectu autem diuino immaterialiter, & in hoc ultimo sensu procedebat obiectio.

AD III. dicendum, quod ratio illa procedit de pluralitate reali, talis enim pluralitas in nominibus essentialibus non inuenitur, sed solum pluralitas quæ est secundum intelligentiæ rationem.

QVÆSTIO II.

DEINDE quaesitum est de pertinentibus ad potentiam Dei.

¶ Et primo, Vtrum in Deo sit uirtus.

¶ Secundo, De quodam effectu diuine uirtutis, utrum saque sint super caelos.

¶ Tertio, Ad quod uirtus diuina se extendere possit.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo sit uirtus.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod in Deo non sit uirtus, quia ut Phil. dicit in 1. de celo.

1. d. 36. q. 2. a. ar. 100. a. 139.

2. p. q. 2. ar. 1. 2. & contra 1. 4. 93. q. 4.

in celo. Virtus est ultimum potentia: sed diuina potentia non habet ultimum, cum sit infinita. ergo in Deo non est virtus.

SED CONTRA. Omne immediatum operationis principium, virtus est. Operatio enim omnis a virtute aliqua procedit: sed in Deo est aliquid immediatum operationis principium, quia Deus immediate aliqua operatur: ergo in Deo est virtus.

RESPON. Dicendum, quod virtus qualitercumque accipitur, significat potentie complementum: & inde est, quod virtus vniuscuiusque rei est quae bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, ut dicitur in 2. eth. Tunc enim ostenditur potentia esse completa, quando & agens est perfectum, & actio perfecta. Cum ergo potentia Dei sit maxime completa, potissime in Deo virtus inuenitur: unde dicitur Sap. 12. Virtutem ostendis tu, qui non crederis in virtute consummatus. & in psal. 146. Magnus dominus, & magna virtus eius.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quandoque virtutes notificantur non per aliquid quod de virtute essentialiter predicatur, sed per id, ad quod virtus ordinatur: ab eo enim speciem habet, sicut Augustinus dicit, quod fides est credere quod non vides. Credere enim non est ipsa fides, sed actus, ad quem fides ordinatur. & hoc modo philosophus diffinit virtutem cum dicit, quod virtus est ultimum potentie, quia. si virtus rei attenditur in ordine ad hoc, in quod ultimum potest, sicut virtus eius quae potest ferre centum libras, ut ipse ibidem dicit, non consistit in hoc ut ferat decem: sed in hoc quod ferat illud ultimum, in quod ultimo potest, scilicet centum. Sic ergo virtus cuiuslibet rei non attenditur in uno eorum quae potest, sed respectu totius quod potest. Virtus ergo diuina non potest attendi secundum aliquod unum opus ipsius, quia nullum opus eius est quod adaequet eius virtutem, ut Deus amplius facere non possit, sed virtus eius attenditur secundum totum in quod potest, hoc autem est infinitum, quia. si Deus infinita facere potest, unde & virtus Dei est infinita, & hoc est ultimum eius, infinita posse, sicut virtuti finitae est ultimum, aliqua determinata posse.

ARTICVLVS III.

Utrum aqua sint super caelos.

q. 140. & i. p. q. 66. ar. 2. b.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod aquae habentes veram speciem aquae elementaris super caelos existant. Homo enim dicitur minor mundus propter similitudinem quam habet cum mundo maiori: sed videmus quod in corpore humano supponitur cerebro, quod habet naturam aquae: cordi, quod habet proprietatem ignis, inquam est fons naturalis caloris: ergo etiam in mundo maiori aqua supponitur aliis elementis, & haec ratio videtur Augustini in 12. de ciu. Dei, ubi dicitur de quibusdam, quod ponderibus elementorum mouentur. & ideo non putandum aquarum fluidam grauemque naturam in superioribus mundi locis potuisse consistere, quae secundum rationes suas, si ipsi hominem facere potuissent, non ei prouidant, quod graece flegma dicitur, & tamquam in elementis corporis nostri aquarum uicem obtinet, in capite ponentur.

SED CONTRA. Partes mundi sunt optime & ordinatissime dispositae secundum suam naturam: sed id quod habet speciem aquae, naturaliter est ponderosum, & ita naturaliter subsidet corporibus leuibus aeri, & igni. non ergo aliquid habens veram spe-

ciem aquae, supra caelos existit.

RESPON. Dicendum, quod in sacra scriptura, quae mentiri non potest, expresse dicitur, aquas esse supra caelum. Dicitur enim Gen. 1. quod diuisit aquas quae sunt sub firmamento ab aquis, quae sunt supra firmamentum. & in psal. 148. dicitur. Aquae super caelos sunt, laudent nomen Domini: & ideo sicut Augustinus dicit in 2. super Gen. ad litteram. Quoquo modo, uel qualescumque aquae ibi sint, esse ibi certum minime dubitemus. Maior quippe est scripturae huius auctoritas, quam omnis humani generis capacitas: sed sicut Augustinus in eiusdem libri dicit. Turpe est nimis & pernitiosum, atque maxime cauendum, ut Christianum de his rebus, scilicet naturalibus, quasi secundum christianas literas loquentem ita delirare quilibet infidelis audiat, ut quemadmodum dicitur toto caelo errare conspiciet, risum tenere non possit, & non tam molestem est quod errans libenter derideretur, sed quod auctores nostri ab eis qui fons sunt, talia sensisse creduntur, & cum magno eorum exitio, de quorum salute fatigamus, tamquam in dodi reprehenduntur atque respuunt: & ideo sicut ipse subiungit multiplices expositiones ipse posuit in verbis Genesis, ut sic accipiat una expositio, quae alteri expositioni non preiudicet, quae fore melior est. Sic ergo quod dicitur de aquis supra caelos existentibus, multipliciter intelligi potest. Vno modo, ut per firmamentum, vel per caelos non intelligamus firmamentum, vel caelum, in quo sunt firmamentum, sed aerem, in quo aues volare dicuntur, supra quem aerem aquae uaporabiliter eleuantur, & cum de pluuia generantur: & de hac expositione dicit Augustinus in 2. super Gen. ad litteram. Hanc considerationem dignissimam iudico. Quod enim dicitur, neque contra fidem est, & in promptu posito documento credi potest. Si autem per firmamentum vel caelos intelligatur firmamentum ubi sunt firmamentum, sic sciendum est, quod de hoc firmamento diuersae opiniones fuerunt. Quidam enim posuerunt firmamentum illud ex quatuor elementis compositum, quae uidetur esse positio Empedoclis: & sicut hoc nihil prohibet dicere, supra hoc caelum siderum esse aquas elementares tamquam simpliciores, & super eas etiam ignem, a quo uocet caeli empiricum. Aliorum autem positio est, quod caeli uel sit ignea natura sicut posuit Plato, uel non sit de natura quatuor elementorum, sed habens alio rem naturam, sicut posuit Aristoteles. Vtroque istorum supposito inconueniens uidetur supra firmamentum illud aquam elementarem materialiter esse dispositam. Nunc. n. sicut Augustinus dicit in 2. super Gen. Quomodo Deus instituerit naturas rerum nos conuenit querere, nunquid in eis, uel ex eis intractabilem potentiam suam uelit operari, sed in aliquales aquas supra huiusmodi firmamentum ponere possumus. Vno modo, ut per aquas intelligamus totam materiam corporalem, sicut accipitur in principio Gene. secundum expositionem Augustini. & ideo secundum hunc intellectum non est aliud dicere, quam aliquid de materia corporali super hos caelos existere, & hoc est a dictis philosophorum modernorum non discordat, qui ponunt supra octauam sphaeram, in qua sunt stellae, aliam sphaeram, in qua nulla stella. & hanc expositionem ponit Augustinus super Gen. contra Machianos. Alio modo potest dici, quod sicut caeli empiricum dicitur igneum, non quia habeat speciem ignis, sed propter splendorem: ita et aquae super caelos dicuntur, non quia habeant speciem aquae, sed quia habent diaphanitatem ad modum aquae, ut sic

Vnde patet responsio ad primum & secundum. **F**ur, solus pater dicit, quia solus ipse generat uerbum. Hoc enim uerbo exprimitur quicquid tota trinitas scit, quia trium personarum est una scientia, & ex hac ratione uerbum importat respectum ad creaturam in quantum est expressio quadam scientie, quam pater communiter habet cum aliis personis de creatura.

AD SECUNDUM dicendum, quod aliud est uerbum, & id quod dicitur uerbo, hoc n. uerbo quod est lapis, significatur res quae non est uerbum, sed corpus, unde nihil prohibet creaturam procedere a Deo per modum uoluntatis: uerbum autem quod dicitur creatura, per modum naturae.

QV AESTIO IIII.

DEINDE quaesitum est de personis, quae pertinent ad personam filii.

¶ Primo, Quantum ad naturam diuinam.

¶ Secundo, Quantum ad naturam assumptam.

¶ Circa primum quaesita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

¶ Secundo, Vtrum filius sua filiatione distinguatur a spiritu sancto.

ARTICVLVS VII.

Vtrum filius distinguatur filiatione a spiritu sancto.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quod filius distinguatur filiatione a spiritu sancto. Eodem enim modo aliquis constituitur, & ab alio distinguitur: sed persona filii constituitur filiatione, quae proprietas est personalis, id est constituit personam filii, ergo filiatione distinguitur a spiritu sancto.

SED CONTRA est, quod Boet. dicit in li. de tri. q. sola relatio in diuinis multiplicat trinitatem & Ansel. dicit in li. de processione spiritus sancti, quod ibi solum distinguantur personae diuinae, ubi occurrit relationis oppositio: sed filius non opponitur patri in filiatione, sed solum patri, ergo filius non distinguitur filiatione a spiritu sancto, sed solum a patre.

RESPON. Dicendum, quod hoc modo se habet proprietates personales in diuinis ad distinguendum personas, sicut se habent in rebus naturalibus formae substantiales ad distinguendum species rerum, sic tamen quod a creaturis exempla ad Deum assumpta non omnino similia sunt. In rebus autem naturalibus distinguuntur aliquid per formam suam ab alio dupliciter. Vno modo, secundum directam oppositionem formae ad formam, & hoc modo distinguitur unaquaeque res naturalis ab omnibus speciebus sui generis, quae habent formas oppositas, secundum quod genus diuiditur oppositis differentiis, sicut saphirus distinguitur sua forma ab omnibus aliis speciebus lapidum. Alio modo distinguitur res naturalis per suam formam secundum habere & non habere, & hoc modo quod habet aliquam formam naturalem, distinguitur ab omnibus non habentibus formam illam, sicut saphirus per suam formam naturalem distinguitur non solum ab aliis generibus lapidum, sed a speciebus animalium & plantarum. Sic ergo dicendum, quod filius sua filiatione distinguitur quidem a patre secundum oppositionem relationis filiationis ad paternitatem, sed a spiritu sancto distinguitur filiatione, per hoc quod spiritus sanctus non habet filiationem, quam filius habet.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QV AESTIO V.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum corpus Christi in cruce, & in sepulchro sit unum numero.

DEINDE quaesitum est de filio quantum ad naturam assumptam, & circa hoc quaesitum est, vtrum sit unum numero corpus, Christi affixi cruci, & iacens

ARTICVLVS VI.

Vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

1. p. q. 34. ar. 2. ad 3. & a. 3. q. 9. ar. 2. ad 3.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod pater non eodem uerbo dicat se, & creaturam. Dicere enim se soli patri conuenit, ut Aug. dicit 7. de trin. sed dicere creaturam conuenit toti trinitati, ea n. quae important respectum ad creaturam toti trinitati conueniunt, ut pater per Dion. 2. c. de di. ni. nom. ergo pater non eodem uerbo dicit se, & creaturam.

¶ Praeterea creatura procedit a Deo per modum uoluntatis, filius autem qui est uerbum quo pater dicit seipsum, procedit a Deo per modum naturae, quia ut Hilar. dicit in libro de synodis. Omnibus creaturis substantiam uoluntas Dei attulit: filio autem naturam dedit naturam, ergo non est idem uerbum quo pater dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit secundo super Gene. ad litteram, Quod dixit, & facta sunt, id est uerbum genuit, in quo erat ut fieret creatura: sed uerbum genuit dicens seipsum, ergo idem est uerbum quo dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

RESPON. Dicendum, quod sicut August. dicit 15. de trin. uerbum Dei representatur aequaliter per uerbum nostri intellectus, quod nihil est aliud quam quaedam acceptio actualis nostrae iustitiae: cum enim id quod scimus actu considerando concipimus, hoc uerbum nostri intellectus est, & hoc est quod uerbo exteriori significamus: sed quia nos non totum id quod habitu scimus, actu mente concipimus, sed de uo intelligibili mouemur ad aliud, in de est quod in nobis non est unum solum uerbum mentale, sed multa, quorum nullum adequat nostram scientiam, sed Deus quicquid scit, actu intelligit: & ideo in mente eius non succedit uerbum uerbo. Et sicut eadem scientia scit se, & omnia alia, ita et eodem uerbo exprimit seipsum, & omnia alia: nec esset eius uerbum perfectum, ut Au. in eodem lib. dicit, si aliqui minus esset in eius uerbo, quam in eius scientia: unde quicquid pater scit, totum unum suo uerbo dicit, & sic necesse est quod idem uerbum sit quo dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dicere, si proprie sumatur, est producere uerbum quod soli patri conuenit: & ideo si dicere in diuinis proprie sumatur,

iacens in sepulcro. & videtur q̄ non. quia quæcun- que differunt specie, differunt numero: sed corpus Christi appensum in cruce, & iacens in sepulcro, differt specie eo modo, quo mortuum & viuum differunt specie. ergo non est vnum & idē numero.

SED CONTRA. Quæcunq̄ sunt vnum & idē numero: supposito, vel hypostasi, sunt vnum & idē numero: sed corpus Christi iacens in sepulcro, & appensum cruci, est vnum & idē supposito, siue hypostasi, quia hypostasis verbi Dei numquam separata est ab eius corpore. ergo corpus Christi est vnum & idē numero appensum cruci, & iacens in sepulcro.

RESPON. Dicendum, q̄ circa hoc cauendū sunt duæ damnatæ hæreses, quarum vna est Arrianorū, qui cum ponerent Christum animam non habuisse, sed uerbum fuisse corpori loco animæ, per consequens posuerunt q̄ uerbum separatum est in morte & corpore, sicut manifeste patet in quodam sermone Arrianorum, contra quem Augustinus disputat. Alia uero est hæresis Galanicarum, quæ fuit in sexta synodo damnata, qui cum ponerent unam naturam compositam ex diuinitate & humanitate, posuerunt illam naturam simpliciter incorruptibilem, & ita posuerunt corpus Christi simpliciter incorruptum nō solum corruptione putrefactionis, quod fides catholica tenet, secundum illud Psal. 15. Non dabis sanctum tuum uidere corruptionē, sed etiam corruptione quæ pertinet ad rationem mortis, quod est impium, ut patet per Damasc. in 3. lib. Sic ergo ad excludendam primam hæresim oportet nos ponere identitatem secundum suppositum in corpore Christi appenso cruci, & posito in sepulcro. Ad excludendam uero secundā hæresim, oportet nos ponere ueram differentiam mortis & uitæ: sed quia prima unitas maior est quā secunda differentia, dicendum est q̄ est idē numero corpus Christi appensum cruci, & iacens in sepulcro.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ratio illa non tenet in corpore Christi propter unitatē hypostasis.

QVÆSTIO VI.

DE INDE quæsitum est de rebus humanis.

- ¶ Et primo, De gratia.
- ¶ Secundo, De sacramentis.
- ¶ Terzio, De actibus humanis.

ARTICVLVS IX.

Utrum Deus semper faciat nouam gratiam.

CIRCA primum quærebatur, utrum Deus semper faciat nouam gratiā, & uidetur q̄ sic. Aug. enim 8. super Gene. ad literam comparat infusionē gratiæ illuminationi. Sicut, inquit, aer præsentē lumine non factus est lucidus, sed fit, quia si factus esset, non feret, sed etiā absente lumine lucidus maneret, sic homo Deo præsentē illuminatur, absente autem continue tenebratur, a quo non locorum interuallis, sed uoluntatis auersione disceditur: sed sol semper facit nouum lumen in aere. ergo Deus semper facit nouam gratiam in anima.

SED CONTRA. Nobilioris creaturæ nobilior est esse: sed gratia est nobilissima creatura, quia est perfectio naturæ rationalis creatæ. ergo eius esse est nobilissimum. non ergo durat solum in momento, & ita non semper Deus facit nouam gratiam.

A **RESPON.** Dicendum, q̄ duplex est actio. Quædam quæ fit cum motu, & talis actio semper est cū aliqua inuouatione, quia semper in motu aliquid fit, & aliquid definit esse in quantum acceditur ad terminum, & acceditur a termino: & propter hoc Philo. dicit in 8. Phy. q̄ in omni motu est quodam modo fieri, & corrumpi. Alia autem actio est, quæ est sine motu per simplicem communicationem formæ, in quantum. scilicet agens suam similitudinem immitit recipienti disposito, & talis actio in principio quidem est cum inuouatione, secundum quod de nouo acquiritur forma in subiecto: sed continuatio ipsius actionis sicut nullum habet motum adiunctum, sed simplicem influxum, siue communicationem, ita etiam nullam habet inuouationē, & hoc modo causatur gratia a Deo in anima.

B Unde dicendum est, q̄ quando durat gratia in anima, Deus in anima operatur causans eam, non tamē ita, q̄ faciat semper nouam gratiam, & quod singulis momentis existens corrumpatur: sed quia eandem gratiam quam primo infudit, semper operatur in anima conseruans ipsam, quod quidem difficile est ad intelligendum non ualentibus abstracte considerationem suam ab actionibus, quæ sunt cum motu, in quibus semper aliquid inuouatur, ut dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod lumen semper fit in aere, quia semper actione solis illuminantis conseruatur, nō quod semper fiat aliud, & aliud lumen.

QVÆSTIO VII.

DE INDE quæsitum est de sacramentis gratiæ.

- ¶ Et primo, De sacramento penitentiae, utrum per absolutionē sacerdotis remittatur culpa.
- ¶ Secundo, De sacramento matrimonii, utrum uir possit accipere crucem, si timeatur de incontinentia uxoris non ualentis uirum sequi.

ARTICVLVS X.

Utrum per absolutionem sacerdotis culpa remittatur.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur q̄ per absolutionem sacerdotis culpa remittatur. Dicit enim Hugo de sancto Victore in libro de sacramentis, q̄ sententiam Petri sequitur sententia cœli: sed sententia cœli est de remissione culpæ. ergo remissio culpæ sequitur per sententiam Petri, quæ est sacerdotis absoluentis.

¶ 3. Præter. Sacramenta sunt medicinæ contra peccata: sed per medicinam sanantur uulnera, vel ægritudines. ergo ægritudo, vel uulnus peccati sanatur per sacramentum penitentiae: sed sacramentum penitentiae consummatur in hoc, quod dicit, Ego te absoluo, sicut sacramentum baptismi in hoc, q̄ dicit, Ego te baptizo. ergo per absolutionem sacerdotis dimittitur culpa.

SED CONTRA est, q̄ per solam contritionem dimittitur peccatum, secundum illud Psal. 31. Dixi, confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei: sed contritio præcedit absolutionem sacerdotis, quia sacerdos nō debet aliquem absolueri, nisi æstimet eum contritum. ergo remissio culpæ præcedit absolutionem sacerdotis. non ergo per absolutionem sacerdotis culpa remittitur.

RESPON. Dicendum, q̄ sacramenta dupliciter operantur. Vno modo, secundum quod exhibentur in actu, alio modo secundum, quod habentur in voto, & Quodlib. S. Tho. D hoc

Ortho. ad dei
6. 4. 29.

Tex. 66. 56.

2. di. 15. q. 1
ar. 1. ad 4.

Vnde patet responsio ad primum & secundum. **F**ur, solus pater dicit, quia solus ipse generat uerbum. Hoc enim uerbo exprimitur quicquid tota trinitas scit, quia trium personarum est una scientia, & ex hac ratione uerbum importat respectum ad creaturam in quantum est expressio quadam scientie, quam pater communiter habet cum aliis personis de creatura.

Fur, solus pater dicit, quia solus ipse generat uerbum. Hoc enim uerbo exprimitur quicquid tota trinitas scit, quia trium personarum est una scientia, & ex hac ratione uerbum importat respectum ad creaturam in quantum est expressio quadam scientie, quam pater communiter habet cum aliis personis de creatura.

AD SECUNDUM dicendum, quod aliud est uerbum, & id quod dicitur uerbo, hoc n. uerbo quod est lapis, significatur res quae non est uerbum, sed corpus, unde nihil prohibet creaturam procedere a Deo per modum uoluntatis: uerbum autem quod dicitur creatura, per modum naturae.

QV AESTIO IIII.

DEINDE quaesitum est de personis, quae pertinent ad personam filii.

Primo, Quantum ad naturam diuinam.

Secundo, Quantum ad naturam assumptam.

Circa primum quaesita sunt duo.

Primo, Vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

Secundo, Vtrum filius sua filiatione distinguatur a spiritu sancto.

ARTICVLVS VII.

Vtrum filius distinguatur filiatione a spiritu sancto.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quod filius distinguatur filiatione a spiritu sancto. Eodem enim modo aliquis constituitur, & ab alio distinguitur: sed persona filii constituitur filiatione, quae proprietas est personalis, id est constituit personam filii, ergo filiatione distinguitur a spiritu sancto.

SED CONTRA est, quod Boet. dicit in li. de tri. q. sola relatio in diuinis multiplicat trinitatem & Ansel. dicit in li. de processione spiritus sancti, quod ibi solum distinguantur personae diuinae, ubi occurrit relationis oppositio: sed filius non opponitur patri in filiatione, sed solum patri, ergo filius non distinguitur filiatione a spiritu sancto, sed solum a patre.

RESPON. Dicendum, quod hoc modo se habet proprietates personales in diuinis ad distinguendum personas, sicut se habent in rebus naturalibus formae substantiales ad distinguendum species rerum, sic tamen quod a creaturis exempla ad Deum assumpta non omnino similia sunt. In rebus autem naturalibus distinguuntur aliquid per formam suam ab alio dupliciter. Vno modo, secundum directam oppositionem formae ad formam, & hoc modo distinguitur unaquaeque res naturalis ab omnibus speciebus sui generis, quae habent formas oppositas, secundum quod genus diuiditur oppositis differentiis, sicut saphirus distinguitur sua forma ab omnibus aliis speciebus lapidum. Alio modo distinguitur res naturalis per suam formam secundum habere & non habere, & hoc modo quod habet aliquam formam naturalem, distinguitur ab omnibus non habentibus formam illam, sicut saphirus per suam formam naturalem distinguitur non solum ab aliis generibus lapidum, sed a speciebus animalium & plantarum. Sic ergo dicendum, quod filius sua filiatione distinguitur quidem a patre secundum oppositionem relationis filiationis ad paternitatem, sed a spiritu sancto distinguitur filiatione, per hoc quod spiritus sanctus non habet filiationem, quam filius habet.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QV AESTIO V.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum corpus Christi in cruce, & in sepulchro sit unum numero.

DEINDE quaesitum est de filio quantum ad naturam assumptam, & circa hoc quaesitum est, vtrum sit unum numero corpus, Christi affixi cruci, & iacens

ARTICVLVS VI.

Vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

1. p. 9. 34. ar.
2. ad 3. & a.
3. o. 9. 19. 2
3. 6. ad 3.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod pater non eodem uerbo dicat se, & creaturam. Dicere enim se soli patri conuenit, ut Aug. dicit 7. de trin. sed dicere creaturam conuenit toti trinitati, ea n. quae important respectum ad creaturam toti trinitati conueniunt, ut pater per Dion. 2. c. de di. ni. nom. ergo pater non eodem uerbo dicit se, & creaturam.

Pret. Creatura procedit a Deo per modum uoluntatis, filius autem qui est uerbum quo pater dicit seipsum, procedit a Deo per modum naturae, quia ut Hilar. dicit in libro de synodis. Omnibus creaturis substantiam uoluntas Dei attulit: filio autem naturam dedit naturam, ergo non est idem uerbum quo pater dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit secundo super Gene. ad litteram, Quod dixit, & facta sunt, id est uerbum genuit, in quo erat ut fieret creatura: sed uerbum genuit dicens seipsum, ergo idem est uerbum quo dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

RESPON. Dicendum, quod sicut August. dicit 15. de trin. uerbum Dei representatur aequaliter per uerbum nostri intellectus, quod nihil est aliud quam quaedam acceptio actualis nostre iustitiae: cum enim id quod scimus actu considerando concipimus, hoc uerbum nostri intellectus est, & hoc est quod uerbo exteriori significamus: sed quia nos non totum id quod habitu scimus, actu mente concipimus, sed de uo intelligibili mouemur ad aliud, in de est quod in nobis non est unum solum uerbum mentale, sed multa, quorum nullum adequat nostram scientiam, sed Deus quicquid scit, actu intelligit: & ideo in mente eius non succedit uerbum uerbo. Et sicut eadem scientia scit se, & omnia alia, ita et eodem uerbo exprimit seipsum, & omnia alia: nec esset eius uerbum perfectum, ut Au. in eodem lib. dicit, si aliqui minus esset in eius uerbo, quam in eius scientia: unde quicquid pater scit, totum unum suo uerbo dicit, & sic necesse est quod idem uerbum sit quo dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dicere, si proprie sumatur, est producere uerbum quod soli patri conuenit: & ideo si dicere in diuinis proprie sumatur,

iacens in sepulcro. & videtur q̄ non. quia quæcun- que differunt specie, differunt numero: sed corpus Christi appensum in cruce, & iacens in sepulcro, differt specie eo modo, quo mortuum & vivum differunt specie. ergo non est vnum & idē numero.

SED CONTRA. Quæcunq̄ sunt vnum & idē numero: sed corpus Christi iacens in sepulcro, & appensum cruci, est vnum & idē supposito, siue hypostasi, quia hypostasis verbi Dei numquam separata est ab eius corpore. ergo corpus Christi est vnum & idē numero appensum cruci, & iacens in sepulcro.

RESPON. Dicendum, q̄ circa hoc cavendū sunt duæ damnatæ hæreses, quarum vna est Arrianorū, qui cum ponerent Christum animam non habuisse, sed verbum fuisse corpori loco animæ, per consequens posuerunt q̄ verbum separatum est in morte & corpore, sicut manifeste patet in quodam sermone Arrianorum, contra quem Augustinus disputat. Alia vero est hæresis Galanicarum, quæ fuit in sexta synodo damnata, qui cum ponerent unam naturam compositam ex divinitate & humanitate, posuerunt illam naturam simpliciter incorruptibilem, & ita posuerunt corpus Christi simpliciter incorruptum nō solum corruptione putrefactionis, quod fides catholica tenet, secundum illud Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionē, sed etiam corruptione quæ pertinet ad rationem mortis, quod est impium, ut patet per Damasc. in 3. lib. Sic ergo ad excludendam primam hæresim oportet nos ponere identitatem secundum suppositum in corpore Christi appenso cruci, & posito in sepulcro. Ad excludendam vero secundā hæresim, oportet nos ponere veram differentiam mortis & vitæ: sed quia prima unitas maior est quàm secunda differentia, dicendum est q̄ est idē numero corpus Christi appensum cruci, & iacens in sepulcro.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ ratio illa non tenet in corpore Christi propter unitatē hypostasis.

QVÆSTIO VI.

DE INDE quæsitum est de rebus humanis.

- ¶ Et primo, De gratia.
- ¶ Secundo, De sacramentis.
- ¶ Terzio, De actibus humanis.

ARTICVLVS IX.

Utrum Deus semper faciat novam gratiam.

CIRCA primum quærebatur, utrum Deus semper faciat novam gratiā, & videtur q̄ sic. Aug. enim 8. super Gene. ad literam comparat infusionē gratiæ illuminationi. Sicut, inquit, aer præsentē lumine non factus est lucidus, sed fit, quia si factus esset, non feret, sed etiā absente lumine lucidus maneret, sic homo Deo præsentē illuminatur, absente autem continue tenebratur, a quo non locorum interuallis, sed voluntatis auersione disceditur: sed sol semper facit novum lumen in aere. ergo Deus semper facit novam gratiam in anima.

SED CONTRA. Nobilioris creaturæ nobilior est esse: sed gratia est nobilissima creatura, quia est perfectio naturæ rationalis creaturæ. ergo eius esse est nobilissimum. non ergo durat solum in momento, & ita non semper Deus facit novam gratiam.

A **RESPON.** Dicendum, q̄ duplex est actio. Quædam quæ fit cum motu, & talis actio semper est cū aliqua innovatione, quia semper in motu aliquid fit, & aliquid definit esse in quantum acceditur ad terminum, & acceditur a termino: & propter hoc Philo. dicit in 8. Phy. q̄ in omni motu est quodam modo fieri, & corrumpi. Alia autem actio est, quæ est sine motu per simplicem communicationem formæ, in quantum. scilicet agens suam similitudinem immitit recipienti disposito, & talis actio in principio quidem est cum innovatione, secundum quod de nouo acquiritur forma in subiecto: sed continuatio ipsius actionis sicut nullum habet motum adiunctum, sed simplicem influxum, siue communicationem, ita etiam nullam habet innovationē, & hoc modo causatur gratia a Deo in anima.

B Unde dicendum est, q̄ quando durat gratia in anima, Deus in anima operatur causans eam, non tamē ita, q̄ faciat semper novam gratiam, & quod singulis momentis existens corrumpatur: sed quia eandem gratiam quam primo infudit, semper operatur in anima conservans ipsam, quod quidem difficile est ad intelligendum non valentibus abstracte considerationem suam ab actionibus, quæ sunt cum motu, in quibus semper aliquid innovatur, ut dictum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod lumen semper fit in aere, quia semper actione solis illuminantis conservatur, nō quod semper fiat aliud, & aliud lumen.

QVÆSTIO VII.

DE INDE quæsitum est de sacramentis gratiæ.

- ¶ Et primo, De sacramento penitentiae, vtrum per absolutionē sacerdotis remittatur culpa.
- ¶ Secundo, De sacramento matrimonii, vtrum vitæ possit accipere crucem, si timeatur de incontinentia vxoris non valentis virum sequi.

ARTICVLVS X.

Utrum per absolutionem sacerdotis culpa remittatur.

AD PRIMUM sic procedebatur. Videtur q̄ per absolutionem sacerdotis culpa remittatur. Dicit enim Hugo de sancto Victore in libro de sacramentis, q̄ sententiam Petri sequitur sententia cœli: sed sententia cœli est de remissione culpæ. ergo remissio culpæ sequitur per sententiam Petri, quæ est sacerdotis absolventis.

¶ 3. Præter. Sacramenta sunt medicinæ contra peccata: sed per medicinam sanantur vulnera, vel ægritudines. ergo ægritudo, vel vulnus peccati sanatur per sacramentum penitentiae: sed sacramentum penitentiae consummatur in hoc, quod dicit, Ego te absoluo, sicut sacramentum baptismi in hoc, q̄ dicit, Ego te baptizo. ergo per absolutionem sacerdotis dimittitur culpa.

SED CONTRA est, q̄ per solam contritionem dimittitur peccatum, secundum illud Psal. 31. Dixi, confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei: sed contritio præcedit absolutionem sacerdotis, quia sacerdos nō debet aliquem absolue, nisi æstimet eum contritum. ergo remissio culpæ præcedit absolutionem sacerdotis. non ergo per absolutionem sacerdotis culpa remittitur.

RESPON. Dicendum, q̄ sacramenta dupliciter operantur. Vno modo, secundum quod exhibentur in actu, alio modo secundum, quod habentur in voto, & Quodlib. S. Tho. D hoc

Ortho. ad dei
6. 4. 29.

Tex. 66. 56.

2. di. 15. q. 1
ar. 1. ad 4.

hoc ideo, quia sacramenta operantur, ut instrumenta divinae misericordiae iustificantis. Dei autem est respicere hominis cor, secundum illud i. Reg. 16. Homines vident ea, quae parent, Deus autem intuetur cor: & ideo quamvis res naturales non agant, nisi praesentialiter adhibita, sacramenta tamen agunt etiam secundum, quod sunt in voto, sed plenus sacramentalem effectum inducunt, quando actu exhibentur, sicut in baptismo. Nam catechumenus si sit adultus, & habeat baptismum in voto, iam consecutus est effectum baptismi quantum ad emundationem a peccato, & consecutionem gratiae, quae est proprius effectus Dei: sed quando actu baptismum suscipit, consequitur plenus quosdam sacramentales effectus, quia suscipit characterem, & remissionem totius poenae. Si quis tamen esset, qui non prius haberet baptismum in voto, quam actu baptizaretur, sicut precipue patet in pueris, simul recipit per baptismum gratiam remittentem culpam, & omnem alium sacramenti effectum. Et hoc etiam contingeret in adulto, si simul cum baptizaretur, voti baptismi habere inciperet: & idem est etiam in sacramento poenitentiae, quod consummatur in dispensatione ministri absolventis. Cum enim aliquis actu absoluitur, consequitur plenarie sacramenti effectum: sed si antequam absoluitur, habeat hoc sacramentum in voto, quando proponit se subiacere clauibus ecclesiae, iam virtus clauium operatur in ipso, & consequitur remissionem culpae. Si quis tamen in ipsa absolutione incipit conteri, & claves ecclesiae habere in voto, in ipsa absolutione sacerdotis culpa ei dimittitur per gratiam, quae infunditur in hoc sacramento, sicut & alijs sacramentis nouae legis: unde quandoque contingit, quod aliqui non perfecte contriti virtute clauium gratiam contritionis consequuntur, dummodo non ponant obicem Spiritui sancto: & idem est in alijs sacramentis nouae legis, in quibus gratia confertur. Videtur tamen esse differentia inter baptismum, & poenitentiam propter hoc, quod sacramentum poenitentiae semper exhibetur adultis, in quibus, ut plurimum contritio praecedit tempore confessionis, & absolutionis: baptismus autem multoties confertur pueris, in quibus votum baptismi non praecedit: omnino autem simile appareret, si etiam baptismus exhiberetur adultis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verbum Hugonis non est sic intelligendum, quasi sententia Petri in sacerdote absolvente praecedat tempore sententiae caeli, id est Dei remittentis culpam, sed quia sententia Petri approbat sententiam Dei.

AD SECUNDUM dicendum, quod medicina sacramentalis operatur non solum actu adhibita, sed etiam in proposito existens: & ideo quandoque sanatio vulneris praecedit sacramentalem absolutionem.

AD TERTIUM dicendum, quod nunquam potest esse vera contritio sine voto clauium Ecclesiae, quantumcumque sit dolor de peccato praeterito, & positum abstinendi in futurum, & ideo in contritione culpa remittitur.

ARTICVLVS XI.

Utrum uir possit accipere crucem uxore nolente, si de eius incontinentia timeatur.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod uir possit accipere crucem ad transferendum ultra mare nolente uxore, si de eius incontinentia timeatur. Non debet enim homo praetermittere propria salutem pro salute aliena: sed homo procurat salutem pro-

priam per hoc, quod cruce signatur consequens plenam remissionem peccatorum: ergo non debet hoc praetermittere, ut prouideat salutem uxoris.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit. Si abstinere sine uxoris uoluntate, tribus ei fornicationis licentia, & peccatum illius tunc imputabitur abstinentiae: sed accipiendo crucem impeditur a redditione debiti. ergo uir qui peccatum uxoris si contingat, uirum imputetur.

RESPOND. Dicendum, quod ea quae sunt necessitatis, non sunt praetermittenda propter ea quae sunt propriae uoluntatis. Unde et Dominus Matth. 15. reprehendit Phariseos, qui docebant praetermittere mandatum de honoratione parentum, ut aliqua uoluntariae oblationes Deo offerrentur. Ex necessitate autem uirum imminet ut gerat curam uxoris, quia ea potest mulieris est uir, ut dicitur 1. ad Corinth. 1. Sed quod accipiat crucem ad transferendum, subiacet propriae uoluntati. Unde si uxor sit talis quae sequi non possit propter aliquod legitimum impedimentum, & de eius incontinentia timeatur, non est ei consulendum ut accipiat crucem & dimittat uxorem: secus autem est, si uxor continere uoluntarie proponat, uel uelit & possit sequi uirum suum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hoc etiam ad salutem propriam uiri pertinet, ut gerat curam de salute uxoris, quae uiri regimini committitur.

QUAESTIO VIII.

DE INDE quaesitum est de actibus humanis.

Et primo, De actibus pertinentibus ad praelatos. Secundo, De actibus quae possunt pertinere ad omnes. Pertinet autem ad praelatos praecipue, dispensare in precepto, excommunicare rebellantes preceptis, & beneficia ecclesiastica conferre.

Unde circa primum queruntur quatuor.

Primo, De obedientia ad precepta praelatorum, utrum scilicet religiosus teneatur obedire praelato suo praecipiente ei in uirtute obedientiae, quod reuelat ei crimen fratris occultum.

Secundo, Circa dispensationem, utrum Papa possit dispensare in bigamia.

Tertio, Circa excommunicationem, utrum aliquis teneatur uitare excommunicatos illos, de quorum excommunicatione etiam inter peritos est diuersa sententia, quibusdam dicentibus eos excommunicatos esse, & alijs non esse.

Quarto, Circa collocationem beneficiorum, utrum praelatus ecclesiae licite possit dare beneficium consanguineo suo idoneo existenti, si quia facilitate occurrat ei alius magis idoneus.

ARTICVLVS XII.

Utrum subditus teneatur reuelare praelato praecipiente crimen occultum fratris.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod subditus non teneatur obedire praelato praecipiente reuelationem criminis occulti. Nullus enim tenetur obedire alicui in hoc, quod non subditur eius iudicio: sed occulta non subdunt iudicio humano, sed soli iudicio diuino. ergo circa eorum reuelationem nullus tenetur obedire praelato praecipiente.

SED CONTRA est, quod praelatus in capitulo religiosorum potest praecipere id, de quo iudex secularis, uel ecclesiasticus potest exigere iuramentum: sed

sed quandoq; iudex secularis, uel ecclesiasticus exigit iuramentu ab aliquo ut reuelat id, quod scit de aliquo occulto, ut dicit quedam decretalis de purgationibus. ergo pari rone ipse praelatus in capitulo potest et religiosis precipere in virtute ipsius obedientie, ut dicat ei si quid sciuit de aliquo crimine occulto.

RESPON. Dicendum, quod peccatum dupliciter potest esse occultum. Vno modo simpliciter, ita scilicet quod ad multorum notitiam nullo modo peruenit, & tale peccatum occultum nocet soli facienti, & ideo quod tale peccatum occultum fratris scit, solum hoc debet intendere ut fratris peccantis salutem procuret: unde institutus est a Domino ordo correctionis fratrum, ut primo quidem corripiat aliquis fratrem occulte peccantem inter se & ipsum solum, postmodum adhibeat duos, uel tres testes, & tunc tandem si non corrigatur, dicat ecclesie, contra quem ordinem si praelatus precipiat, ut peccatum fratris occultum ei dicatur, non est obediendum, & ipse peccat precipiendo: quia oportet Deo magis quam hominibus obedire. Si autem peccatum fratris non sit adeo occultum, quin per aliquas suspitiones in multitudinis notitiam ueniat, unde multorum scandalum oriatur, iam peccatum non solum nocet illi, sed multis. Et quia bonum multitudinis praefertur bono unius, ideo praelatus debet disquirere ueritatem de facto, ut scandalum multitudinis cesset uel per poenam peccantis, uel per eius exculationem. Et ideo in tali casu potest precipere scienti crimen fratris, quod manifestum est, & ille cui precipitur, tenetur praelato obedire. Sic enim cum non sit omnino occultum crimen pertinet ad iudicium praelati, & in hoc casu loquitur decretalis, non autem in primo.

Vnde patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Verum Papa possit dispensare super bigamia.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod Papa non possit dispensare in bigamia irregularitate. Non enim potest ab homine dispensari in his quae sunt diuinitus instituta, ut Ber. dicit in lib. de dispensatione & praecipio: sed doctrina Apostoli, in qua continetur quod bigamus non promoueatur, ut patet 1. Th. 3. & ad Tit. 1. est diuinitus promulgata, secundum illud Apost. 2. ad Cor. ult. An experimentum queritis eius, qui in me loquitur. Christus? ergo Papa non potest cum bigamis dispensare.

SED CONTRA est, quod in Decretis dist. 5. dicitur, quod Papa cum quodam bigamo dispensauit.

RESPON. Dicendum, quod Papa habet plenitudinem potestatis in ecclesia, ita scilicet quod quaecumque sunt instituta per ecclesiam, uel ecclesiae praelatos, sunt dispensabilia a Papa. Haec enim sunt quae dicuntur esse iuris humani, uel iuris positui. Circa ea uero quae sunt iuris diuini, uel iuris naturalis, dispensare non potest, quia ista habent efficaciam ex institutione diuina. Ius autem diuinum est quod pertinet ad legem nouam, uel veterem. Sed haec differentia est inter legem utramque, quia lex uetus determinabat multa tam in praecipis ceremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quam etiam in praecipis iudicialibus pertinentibus ad iustitiam inter homines conferuandam: sed lex noua quae est lex libertatis, homini determinationes non habet, sed est contenta praecipis moralibus naturalis legis, & articulis fidei, & sacramentis gratiae, unde dicitur lex fidei, & lex gratiae, propter determinationem articulo-

rum fidei, & efficaciam sacramentorum. Caetera uero, quae pertinent ad determinationem humanorum iudiciorum, uel ad determinationem diuini cultus, libere permisit Christus, qui est nouus legislator, praelatis ecclesiae, & principibus christiani populi determinanda: unde huiusmodi determinationes pertinent ad ius humanum, in quo Papa potest dispensare. In solis uero his, quae sunt de lege naturae, & in articulis fidei, & sacramentis nouae legis dispensare non potest. Hoc enim non esset posse pro ueritate, sed contra ueritatem. Manifestum est autem, quod bigamum non promoueri, neque est de lege naturae, neque pertinet ad articulos fidei, neque est de necessitate sacramenti, quod patet ex hoc, quod si bigamus ordinatur, recipit ordinis sacramentum, sed hoc pertinet ad quandam determinationem diuini cultus. Unde circa hoc potest Papa dispensare, licet dispensare non debeat, nisi ex magna, & euidenti causa: sicut etiam posset dispensare circa hoc, quod aliquis sacerdos non indutus uestibus sacris conseruaret corpus Christi. Et eadem ratio est de omnibus alijs huiusmodi, quae ex institutione humana processerunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit, quaedam quidem sicut promulgans ius diuinum, sicut illud quod habetur ad Gal. 5. Si circumcidimini, Christus uobis nihil proderit, & multa alia huiusmodi: & in hoc Papa non potest dispensare. Quaedam uero sicut propria auctoritate aliqua statuens: nam ipse dicit. 1. ad Cor. 11. Caetera cum uenero disponam, & infra 16. mandauit, ut collectae, quae sunt in sanctos, per unam sabbathi fiant, quod non pertinet ad ius diuinum. Et similiter etiam, quod dicitur de bigamo non promouendo, non est iuris diuini, sed institutio auctoritatis humanae diuinitus homini concessa.

ARTICVLVS XIII.

Virum debeant uitari illi excommunicati, de quorum excommunicatione est apud peritos diuersa sententia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod non debeant uitari illi excommunicati, circa quorum excommunicationem sapientes contraria opinantur. Quia secundum iura Episcopus non potest auferre beneficium, quod clerico concessit, sine culpa: sed non minus debetur communicio fidelium cuilibet fidei, quam beneficium clerico sibi ab Episcopo collatum. ergo nec communicio fidelium est alicui subtrahenda sine culpa: sed quando dubitatur, an causa subsit, promptior debet esse animus boni uiri ad interpretandum in mitiorem partem. ergo ex quo dubitatur de excommunicatione aliquorum, magis debet aliquis per hoc stare, quod non sint excommunicati, & ita non debet eos uitare.

SED CONTRA est, quod si aliquis percussus in bello, moriatur, si ignoretur quis eum percussit, propter dubium quilibet, qui in bello interfuit, irregularis habetur secundum iura. ergo a simili uidetur, quod ex quo dubium est de aliquibus, an sint excommunicati, propter maiorem cautelam sint uitandi.

RESPON. Dicendum, quod dubitatio de excommunicatione aliquorum, aut praecedit sententiam iudicium, aut sequitur. Si praecedit, pura, cum nondum est declaratum per iudicium consensum aliquos esse excommunicatos, non sunt uitandi quousque certo iudicio terminentur. In hoc. n. casu uerum est, quod in mitiorem partem

Quodlib. S. Tho. D 2 inter-

Math. 19.

aa. 5.

dist. 27. q. 3. ar. 2.

D. 519.

Arr. 4. d. 20. q. 2. ar. 4. q. 2. c.

interpretari debemus. Vnde & Deut. 27. dicitur. Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, & iudicium intra portas tuas videris verba variari, venies ad sacerdotes, & ad iudicem, quareseq; ab eis, & facies quodcumque dixerint: sed si ambiguum oriatur post concordem iudicium determinationem magis standum est sententiæ iudicium duplici ratione. Primo quidem, quia iudices sollicitius discutientes negotium, plenus possunt percipere veritatem, etiam si sint minus periti, quam alij qui perfunctorie constituuntur, & extraordinarie. Secundo, quia hoc esset in magnum nocentum utilitatis communis status hominum, si sententiæ non staretur, sed quilibet pro suo libito vellet sententiæ calumniam ingerere, quia sic litigia essent interminabilia: & ideo in tali casu magis est standum sententiæ iudicium, nisi forte sit per appellationem suspensa.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XV.

Virum prælatus possit committere curam ecclesie suo consanguineo idoneo.

22. q. 63. ar. 2. ad 2. 3. & ar. & ad 3. & q. 185. ar. 3.

CIRCA quantum sic proceditur. Videtur quod prælatus ecclesie non possit ecclesie curam committere suo consanguineo quamvis idoneo, postposito meliori. Pater enim suæ filia quærit sponsum quam magis potest idoneum, & sponsus suæ sponsæ quærit fidelissimum custodem pro posse: sed maior prælatus ad ecclesiam sibi subiectam comparatur, vel sicut pater ad filiam, vel sicut sponsus ad sponsam. ergo debet ei de persona idonea providere, quantum ad melius potest.

¶ 2 Prælatus Ioannes euangelista maxime fuit idoneus, & tamen quia consanguineus Christi erat secundum carnem, prætulit ei Petrum in regimine ecclesie. ergo etiam prælatus si habeat consanguineum æque idoneum, non debet ei providere in ecclesia magis, quam alij æque idoneo. multo ergo minus si sit minus idoneus.

SED CONTRA est, quod secundum ordinem rectum charitatis homo plus debet diligere sibi magis coniunctos: sed his quos magis ex charitate diligimus, etiam magis debemus providere, vnde eorum meritum crescat. Cui ergo ex bona dispensatione ecclesie crescat meritum bene administrantis, videtur quod prælatus magis debeat suis, quam extraneis providere etiam si sint minus idonei.

RESPON. Dicendum, quod aliter est dicendum de consanguineo prælati æque idoneo, & aliter de minus idoneo. Si enim sit æque idoneus, potest prælatus suum consanguineum præferre, nisi forte ex hoc scandalum oriatur, vel aliqui exinde malum exemplum accipiant, ut probabiliter præsumi possit, quod alij prælati hoc exemplo inducantur ad dandum suis consanguineis etiam minus dignis: & hoc ideo, quia ex quo nihil deperit utilitati ecclesie cum æque idoneo provideretur, licet circa huiusmodi provisionem etiam amor naturali satisfacere, qui non est contrarius charitati, sed magis charitate informatur. & hoc significatur Gen. 48. Vbi Pharaon dixit ad Ioseph de fratribus suis. Si nostri in eis viros industrios, constitue eos magistros pecorum meorum. Si vero sit minus idoneus consanguineus prælati, non debet eum præferre ad curam ecclesie postposito meliori duplici ratione. Primo quidem, quia hoc videtur esse contra fidelitatem, quam in bono dispensatore dominus requirit. Non enim faceret fideliter negotium alicuius domini, qui posset rem eius

meliorare, si hoc prætermitteret ut suis consanguineis satisfacere. Secundo, quia hoc videtur ad personarum acceptionem pertinere, quæ consistit in hoc quod aliquis accipit pro causa conditionem personæ quæ non facit ad negotium, sicut si aliquis daret sententiam pro aliquo, quia dives est, & non quia iustitiam habet, quæ est conditio faciens ad negotium. Esse autem consanguineum, non est aliqua conditio pertinet ad curam ecclesie, quæ non obtinetur iure sanguinis, sed diuino munere. Esset autem conditio faciens ad negotium circa dispensationem patrimonialium bonorum: vnde si episcopus de patrimonialibus bonis magis provideat suo consanguineo minus idoneo, non est acceptio personarum: sed si ratione consanguinitatis ei provideat in patrimonio crucifixi, non caret vitio personarum acceptionis, quam Augustinus dicit in ecclesiasticis gradibus dispensandis, exponens illud quod habetur Iacobi 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi. Hieronymus etiam dicit, & habetur 8. q. 1. Extraneus ex alia tribu a Moyse eligitur, ut signaret principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitæ, ac nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere, ut non quarant eos in ecclesia columnas eligere, quos plus cognoscant ecclesie prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequijs delinunt.

QUESTIO XI.

DEINDE quaesitum est de actibus, qui possunt ad omnes homines pertinere.

¶ Et primo. De actibus pertinentibus ad vim intellectuum.

¶ Secundo, De actibus pertinentibus ad vim appetitivam.

¶ Circa primum quaesita sunt tria.

¶ Primo. Vtrum possit aliquis sine peccato appetere scire scientias magicas.

¶ Secundo, Vtrum enuntiabile quod semel est verum, semper sit verum.

¶ Tertio, Vtrum Magister determinando quaestiones theologicas, magis debeat uti ratione, vel auctoritate.

ARTICVLVS XVI.

Virum homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas. Non enim est peccatum appetere illud, per quod ponitur intellectus hominis in optimo: sed per quamlibet scientiam ponitur intellectus hominis in optimo, quia verum est bonum intellectus, ut dicitur in 6. Ethicorum. Scientia autem verum est, ergo hoc potest licite appetere, scire quamcumque scientiam, & ita sine peccato potest homo appetere scire scientias magicas.

SED CONTRA. Prohibitio non est nisi de illicito: sed scientiæ magicæ sunt prohibita: ergo illicitum est appetere eas scire.

RESPON. Dicendum, quod actus humanus potest dici dupliciter. Vno modo ex genere: alio modo ex circumstantia. Ex genere quidem esse actus bonus ex eo quod actus cadit supra debitam materiam, debita autem

autem materia appetitus est bonum, unde appetere quodcumque bonum, est bonum in genere: omnis autem scientia, siue quacumque cognitio bonum aliquid est, alioquin Deus cui nihil mali inest, non haberet omnem scientiam tam bonorum, quam malorum: unde appetere quacumque scientiam, vel notitiam quarumcumque rerum siue bonarum, siue malarum, est bonum in genere: sed tamen secundum diuersas circumstantias additas potest esse bonum, vel malum, & præcipue hæc diuersificantur secundum intentionem finis. Nam si aliquis appetat scire scientias magicas, ut eis etiam utatur, est malum. Si autem appetat eas scire ut eas confutet & reprobet, sic est bonum & licitum. Similiter etiam ex conditione personæ potest hoc diuersificari, vel etiam ex modo appetendi. Si enim sic aliquis appetat scire huiusmodi scientias, ut earum notitiam præferat alijs viliioribus rebus, inordinatus est appetitus: & similiter si sit talis persona, ad quam non pertineat hoc scire, inordinate hoc appetit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod omnis scientia ponit intellectum in aliquo sui bono, quia omne verum est quoddam bonum intellectus: sed non omnis scientia ponit intellectum in sui optimo, sed illa sola quæ est circa primam veritatem. Nec etiã verum est quod magicae artes sint scientiæ, sed potius sunt quædam fallaciæ demonum.

AD SECUNDUM dicendum, quod huiusmodi artes sunt prohibita quantum ad suum usum. Si vero prohiberetur alicui etiam earum studium propter periculum utendi, tunc esset malum, quia prohibitu.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum enuntiabile semel verum, sit semper verum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod non oporteat enuntiabile quod semel est verum, semper futurum esse verum. Si enim hoc esset verum in alijs enuntiabilibus, pari ratione hoc esset verum in enuntiabilibus de futuro: sed in istis hoc non est verum, quia ut Philof. dicit in 2. de Generatione. Futurus quis incedere, non incedet. Ergo non oportet enuntiabile quod semel est verum, semper esse futurum verum.

¶ 2. Præter. Si partes sunt eadem, & totum est idem: sed partes enuntiabilis sunt prædicatum, & subiectum, & compositio. ergo idem est enuntiabile existente eodem prædicato, & subiecto, & compositione: sed taliter existente eodem enuntiabili contingit quod sit quandoque verum, & quandoque falsum, sicut hoc enuntiabile, Sortem sedere, est verum eo sedente, & falsum eo non sedente, secundum illud Philosophi in Perihier. Ex eo quod res est, uel non est, oratio est uera, uel falsa. ergo enuntiabile quod semel est verum, non propter hoc semper est uerum.

SED CONTRA. Ita enuntiabilia, Sortem currere, & Sortem cucurrisse, & Sortem fore cursurum, non differunt, nisi secundum diuersam connotationem ipsius sed diuersa connotatione non tollit identitatem nominis, idem enim nomen dicitur esse per omnes casus & in singulari, & in plurali numero. ergo et prædicata tria enuntiabilia sunt idem enuntiabile: sed si unum horum semel sit uerum, semper oportet quod aliquod eorum sit uerum, quia si semel est uerum quod Sortes currit, prius erat uerum quod Sortes curret, & postea erit uerum quod Sortes cucurrit. ergo si enuntiabile aliquod semel est uerum, semper erit uerum.

A RESPON. Dicendum, quod huius dubitationis vis in hoc consistit, ut sciatur utrum sit idem enuntiabile, quod est de præsentibus, præteritis, & futuris. Si enim hoc verum sit, consequens erit, quod enuntiabile, quod semel est verum, semper erit verum, licet forte hoc dubitationem aliquam habere possit circa enuntiabilia de futuro contingenti, sed hoc est altioris inquisitionis. Si uero sint diuersa enuntiabilia de præsentibus, præteritis, & futuris (est autem idem enuntiabile, quod est de præsentibus quæ literumque res se habeat) manifestum est, quod idem enuntiabile quandoque est uerum, quandoque falsum, secundum quod Philosophus dicit in perihier. Quod eadem oratio, & opinio quandoque est uera, quandoque falsa. Ad cuius euidentiã sciendum est, quod secundum Philosophum in 1. perihiermenias, tria quadam per ordinem inueniuntur. Nam uoces sunt signa intellectus, intellectus autem sunt rerum similitudines, manifestum est autem, quod unitas uocis significatiuæ, uel diuersitas non dependet ex unitate, uel diuersitate rei significatiuæ, alioquin non esset aliquod nomen æquiuocum. Secundum hoc enim si sint diuersæ res, essent diuersa nomina, & non idem nomen. Dependet ergo unitas, uel diuersitas uocis significatiuæ, siue complexæ, siue incomplexæ ex unitate, uel diuersitate uocis, uel intellectus, quorum unum, sci licet uox, est signum, & non signatum tantum, intellectus autem signum, & signatum, sicut & res.

B Potest ergo nomen, uel enuntiabile esse aliud, & aliud, uel propter diuersitatem uocis tantum, sicut est in synonymis, in quibus est diuersa uox, sed idem significatum omnino: uel etiam cum diuersitate uocis potest esse diuersitas intellectuum, siue propter diuersitatem rei intellectæ, siue propter diuersitatem modi intelligendi: & hoc contingit quandoque est diuersitas connotationis, quæ consequitur diuersum modum intelligendi unam, & eandem rem, & præcipue hoc apparet in tempore, quod per se commiscetur operationi intellectus humani componentis, & diuidentis, ut dicitur in 3. de anima. Et ideo dicitur quod non est idem enuntiabile, Sortem sedere, & sortem sedisse, uel sedurum esse: sed Sortem sedere est idem enuntiabile, quia est eadem uox, & idem modus significandi: & ideo patet, quod idem enuntiabile potest quandoque esse uerum, quandoque falsum.

Unde duo prima concedimus. AD TERTIUM dicendum, quod diuersitas connotationis tollit nominis identitatem, in tantum quod obliqui, secundum Philosophum, non sunt nomina, sunt tamen unum nomen non simpliciter, sed in quantum conueniunt in uno ordine declinationis.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum determinationes theologice debeant fieri autoritate, uel ratione.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur quod magister determinans quæstiones theologicas magis debeat uti autoritatibus, quam rationibus, quia in qualibet scientia quæstiones optime determinantur per prima principia illius scientiæ: sed prima principia scientiæ theologice sunt articuli fidei, qui nobis per auctoritates innotescunt. ergo maxime quæstiones theologice sunt determinandæ per auctoritates.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Timoth. 1. Ut sit potens exhortari in doctrina sana, & con- Quodlib. S. Tho. D 3 tradicen-

1. 2. q. 14. ar. 1. ad 3. & 1. dicitur ar. 5. q.

2. de g. 6. q.

Contra geneses lib. 1. ca. 8. & 9.

tradicientes reuincere: sed contradicentes melius reuincuntur rationibus, quam auctoritatibus. ergo magis oportet determinare quaestiones per rationes, quam per auctoritates.

RESPON. Dicendum, quod quilibet actus exequendus est secundum, quod conuenit ad suum finem. Disputatio autem ad duplicem finem potest ordinari. Quaedam enim disputatio ordinatur ad remouendum dubitationem an ita sit, & in tali disputatione theologica maxime utendum est auctoritatibus, quas recipiunt illi, cum quibus disputatur, puta, si cum Iudaeis disputetur, oportet inducere auctoritates veteris testamenti. Si cum Manichaeis, qui uetus testamentum respuunt, oportet uti solum auctoritatibus noui testamenti. Si autem cum schismaticis, qui recipiunt uetus, & nouum testamentum, non autem doctrinam sanctorum nostrorum, sicut sunt Graeci, oportet cum eis disputare ex auctoritatibus noui, uel ueteris testamenti, & illorum doctorum, quos ipsi recipiunt. Si autem nullam auctoritatem recipiunt, oportet ad eos conuincendos ad rationes naturales configere. Quaedam uero disputatio est magistralis in scholis non ad remouendum errorem, sed ad instruendum auditores, ut inducantur ad intellectum ueritatis quam intendit, & tunc oportet rationibus inniti inuestigantibus ueritatis radicem, & facientibus scire quomodo sit uerum, quod dicitur: alioquin si nudis auctoritatibus magister quaestionem determinet, certificabitur quidem auditor, quod ita est, sed nihil scientiae, uel intellectus acquirat, sed uacuuus abscedet.

Et per haec patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO X.

DEINDE quaesitum est de rebus pertinentibus ad uim appetitiuam.

¶ Et primo, De bonis.

¶ Secundo, De malis.

¶ Circa primum quaeruntur duo de martyrio.

¶ Primo, Vtrum aliquis absque perfecta charitate possit se ad martyrium offerre.

¶ Secundo, Vtrum sustinere martyrium pro Christo sit in precepto.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum aliquis absque perfecta charitate se possit martyrio offerre.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod aliquis absque perfecta charitate possit se martyrio offerre, quia super illud Psal. 113. Ideo dilexi mandata tua super aurum, & topazion, dicit glo. quod minima charitas plus diligit Dei legem, quam miliaria auri, & argenti, & eadem ratione, quam omnia temporalia: sed id quod minus diligimus, exponimus pro eo, quod magis diligimus. ergo & omnia temporalia, & etiam propriam uitam potest exponere pro Christo, qui habet minimam charitatem.

SED CONTRA. Si aliquis absque perfecta charitate potest se offerre martyrio, ergo pari ratione poterit martyrium sustinere absque charitate perfecta: sed hoc uidetur esse falsum, secundum illud Ioan. 13. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. ergo aliquis absque cha-

4. dist. 49. q. 3.
5. ar. 3. q. 2.
ad 7. & 22. q.
12. 4. o. de
martyrio.

ritate perfecta non potest se ad martyrium offerre.

RESPON. Dicendum, quod in operibus uirtutum duo sunt attendenda, scilicet id quod fit, & modus faciendi. Contingit autem idem factum, quod fit secundum aliquam perfectam uirtutem, fieri etiam non solum ab habente paruum uirtutem, sed etiam non habente uirtutem, sicut aliquis habens iustitiam potest facere aliquod opus iustum. Sed si attendamus ad modum faciendi, ille qui non habet uirtutem, non potest operari, sicut ille qui habet: nec ille qui habet paruum, sicut ille qui habet magnam, qui operatur facilliter, & prompte, & delectabiliter, quod non ita facit ille qui caret uirtute, uel qui paruum habet. Sic ergo dicendum est, quod hoc opus, quod est offerre se martyrio, uel etiam martyrium sustinere, potest facere non solum charitas perfecta, sed etiam imperfecta, & quod plus est etiam ille qui caret charitate, secundum illud Apostoli 1. ad Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam &c. Sed charitas perfecta hoc facit prompte, & delectabiliter, sicut patet de Laurentio, & Vincentio, qui in tormentis hilaritatem ostenderunt, hoc autem non potest facere charitas imperfecta, uel etiam ille qui charitate caret.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum pati martyrium propter Christum sit in precepto.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod pati martyrium propter Christum non sit in precepto. Minus enim uidetur quod homo det sua, quam quod proprium corpus ponat, ut dicit Greg. in illa Homil. Ego sum pastor bonus: sed dimittere omnia sua propter Christum non cadit sub precepto, sed sub consilio. ergo etiam exponere corpus suum martyrio non cadit sub precepto.

SED CONTRA est, quod August. dicit 13. de ciui. Dei. Cum dictum est homini, Morieris, si peccaueris, non dicitur martyri, Morere, ne pecces: sed illud quod oportet nos facere ne peccemus, cadit sub precepto. ergo mors martyrii cadit sub precepto.

RESPON. Dicendum, quod aliquid cadit sub precepto dupliciter. Vno modo absolute: alio modo secundum animi preparationem. Quia enim preceptum importat rationem debiti, illud absolute cadit sub precepto, quod est debitum propter aliquod praexistens, sicut preceptum de honoratione parentum, uel de amando Deum. Sed quandoque contingit, quod id quod facit aliquid esse debitum, nondum praecessit, sed potest occurrere. Unde hoc cadit sub precepto non absolute, sed secundum preparationem animi, ita scilicet ut homo habeat animum paratum ad faciendum illud, quod debitum redditur ex aliqua causa occurrente: & hoc modo exponit August. illa Domini precepta, quae ponuntur Matth. 5. Si quis percussit te in unam maxillam, prebe ei & aliam, quia scilicet si opus esset, & hoc exigeret salus aliorum, homo debet esse paratus ad hoc faciendum, & per hunc modum sustinere martyrium propter Christum, cadit sub precepto, quia scilicet homo debet habere animum ita paratum ut prius permitteret se occidi, quam Christum negaret, uel mortaliter peccaret. Et sic est relinquere bona propria cadit sub precepto, quia debet esse paratus animus Christiani magis sustinere rapinam bonorum suorum, quam Christum

D. 177.
41.

num negare, vel mortaliter peccare.
Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QUESTIO XI.

DE PRIMO quaesitum est de actibus malis, scilicet de primis motibus.

Circa quos quaesita sunt duo.

- ¶ Primo, Vtrū primi motus semper sint peccata.
- ¶ Secundo, Vtrū in infidelibus sint peccata mortalia.

ARTICVLVS XXI.

Virum primi motus semper sint peccata.

AD PRIMUM sic procedebatur. Videtur quod primus motus semper sit peccatum. Dicit enim Mag. 2. di. secund. libri sententiarum, quod tentatio a carne non potest esse sine peccato: sed quando cunque est primus motus, est tentatio a carne, ergo primus motus non potest esse sine peccato.

SED CONTRA est, quod ad Roman. 6. super illud, Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, dicit glossa. Non prohibet concupiscentiam quae vitari non potest: sed illud quod non potest vitari, non est peccatum. ergo concupiscentia, quae est primus motus, non est peccatum.

RESPONDEO. Dicendum, quod motus importat inclinationem quandam ad terminum, quae quidem inclinatio pertinet ad appetitum in humanis actibus. Est autem in homine triplex appetitus. Vnus quidem naturalis, secundum quod vis appetitiua pertinet ad animam vegetabilem, sicut & vis digestiua, & expulsiua, & retentiua. Secundus appetitus est sensualitatis, qui mouetur secundum apprehensionem sensus. Tertius appetitus est voluntatis, qui mouetur secundum iudicium rationis. Peccatum quod habet rationem culpae, de quo nunc loquimur, non potest esse nisi in actu voluntario, qui scilicet est aliter in potestate peccantis: actus autem appetitus naturalis non subiacet imperio rationis, sicut nec actus aliarum potentiarum vegetabilis animae, & ideo in actu talis appetitus non potest consistere culpa: sicut quod homo esuriat, vel sitiat absque culpa est, & idem dicendum est in alijs hominibus. Sed actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis, quia ratio praeueniens ipsum potest eum imperare, vel et impedire: & ideo talis motus potest iam habere rationem culpae: & si sequatur iudicium rationis, poterit etiam esse peccatum mortale, sicut & motus exteriorum membrorum imperati a ratione. Si autem praeueniat iudicium rationis, est quidem a peccatum, si tendat in aliquid illicitum, quia in potestate hominis fuit ipsum cohibere, est tamen veniale peccatum & leuissimum, ut patet per Aug. 12. de Trin. & hoc dicitur primus motus peccati: motus autem superioris appetitus, id est, voluntatis, consequens iudicium rationis, iam potest esse peccatum mortale.

PRIMUM ergo concedimus.

AD SECUNDUM dicendum, quod concupiscentia non potest sic vitari, quod nullus concupiscentiae motus surgat, quia dum resistitur uni, insurgit alius: possunt tamen vitari singuli, & ex hoc quilibet habet aliquid de ratione peccati, licet non habeat rationem perfecti peccati, quod est peccatum mortale.

ARTICVLVS XXII.

Virum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod primi motus in infidelibus sint peccata mortalia, quia sicut Ansel. dicit in lib. de gratia, & lib. arb. Eos qui non sunt in Christo Iesu, sequitur damnatio, si sentiunt concupiscentiam, etiam si non consentiant: sed sentire concupiscentiam, est habere primum concupiscentiae motum, ergo infideles, qui non sunt in Christo Iesu, peccant mortaliter, secundum primos motus, quia damnatio non debetur, nisi peccato mortali.

¶ 2. Præter. Quilibet homo debet habere originalem iustitiam, secundum quam concupiscentia reprimetur: sed contra hoc debitum est quilibet concupiscentiae motus, ergo quilibet concupiscentie motus est peccatum mortale. Omne enim, quod est contra debitum, habet peccati mortalis rationem.

SED CONTRA. Quanto est gradus altior, tanto est casus grauior: sed altior est gradus fidelis, quam infidelis. cum ergo primi motus fidelium non sint peccata mortalia, multo minus primi motus infidelium.

RESPONDEO. Dicendum, quod primus motus, sicut dictum est, est motus sensualitatis praeueniens deliberationem rationis: eadem autem natura sensualitatis est, & rationis in fidelibus, & in infidelibus. Ad naturam autem sensualitatis, & rationis pertinet, quod motus sensualitatis, qui est absque deliberatione rationis, non possit esse peccatum mortale: quia peccatum mortale est, quod consistit in auersione a Deo, ad quem conuerti non potest homo, nisi per rationem, & per consequens auersione a Deo, quae constituit peccatum mortale, non potest esse, nisi in ratione, ut patet per Aug. 12. de Trin. & ideo dicendum est, quod primi motus infidelium non sint peccata mortalia, sed venialia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dictum Anselmi dependet ex verbo Apostoli, qui concludit ad Roman. 8. quod nihil est damnationis his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Videtur ergo, quod his, qui non sunt in Christo Iesu, sit aliquid damnationis, etiam si non secundum carnem ambulent motibus carnis consentientes, alioquin nihil plus haberent hi, qui sunt in Christo Iesu, quam alij. Est ergo aliquid damnationis his, qui non sunt in Christo Iesu, si sentiunt motus carnis, quamuis non consentiant, quod quidem qualiter sit intelligendum, ex processu Apostoli apparet. Praemisera enim reparationem gratiae inchoatam esse in his, qui sunt in Christo Iesu quantum ad mentem, licet non quantum ad carnem. Praemisera enim. Ego ipse mente quidem serui legi Dei, carne autem legi peccati. propter legem fomitis, quia adhuc manet in corporis membris. Ne ergo hi, qui sunt in Christo Iesu, viderentur adhuc pristinæ damnationi subiacere propter fomitis motus, concludit Apostolus, quod nihil est damnationis his, qui sunt in Christo Iesu, si non secundum carnem ambulant, quia damnatio originalis peccati soluta est per gratiam Christi, quamuis actu remaneat fomes peccati: damnationem vero actualis peccati non incurrunt, quia non ambulant secundum carnem. In infidelibus vero

Quodlib. S. Tho. D 4 manet

manet peccatum originale non solum actu, sed etiam reatu, ideo est in eis aliquid damnationis ex parte originalis peccati, non autem ex parte actualis, si concupiscentijs non consentiant. Ex hoc ergo non sequitur, quod in infidelibus primus motus inducat damnationem peccati mortalis, sed sequitur quod habeat annexam damnationem originalis peccati.

AD SECUNDUM dicendum, quod debitum originalis iustitiae pertinet ad ipsam personam infidelem ratione humanae naturae, quam a primo parente traxit, cui collata est originalis iustitia: & ideo id, quod pertinet ad defectum originalis iustitiae, pertinet ad peccatum naturae, scilicet ad peccatum originale, non autem ad peccatum actuale, quale est peccatum mortale.

QVAESTIO XII.

ARTICVLVS XXIII.

Verum pueri non exercitati in praeceptis, debeant recipi in religione.

28. q. 189. ar. 1. e. & 2. q. 8. q. 100. ar. 2. ad 4. & ad 19. huius

QVAESTIO est, utrum pueri non exercitati in praeceptis, sint recipiendi, vel obligandi voto, vel iuramento, vel beneficijs alliciendi ad ingressum religionis: & videtur, quod non. Perfectio enim consiliorum, ad quam ordinantur religiones, a Christo exordium sumpsit: sed Christus primo consilium perfectionis dedit adolescenti, quod praecepta seruauerat, ut patet Matth. 19. ergo soli illi, qui sunt exercitati in praeceptis, sunt ad religionem obligandi, vel recipiendi.

¶ 2 Præ Greg. dicit super Ezech. Nemo repete sit summus, sed in bona consuetudine a minimis quis inchoat, ut ad magna perueniat: sed magna sunt consilia, quae pertinent ad perfectionem vitae, minora autem sunt praecepta, quae pertinent ad omnem iustitiam. ergo prius debent pueri exercitati in praeceptis, quam ad consilia inducantur.

¶ 3 Præ Exod. 21. dicit. Si quis aperuerit cisternam, decideritq; bos, vel asinus in eam, dominus cisternae reddet pretium iumentorum: sed ille qui aliquem puerum nondum in praeceptis exercitatum ad religionem inducit, quodam modo aperit ei cisternam, quia plerique tales religionem ingredients egrediuntur, & in desperationem incidunt, quasi in quandam spirituales cisternam. ergo videtur, quod ille qui cum inducit, hoc ei imputetur ad peccatum.

¶ 4 Præ. Illud quod est expediens communi utilitati, non est tollendum: sed expedit communi utilitati, quod homines propria libertate utantur ad bonum faciendum: ergo non est aliquibus auferenda talis libertas per obligationem voti, vel iuramenti.

¶ 5 Præ. Beatus Benedictus monachorum institutor almsicus in sua regula statuit, quod venientibus ad religionem non sit facilis praebendus ingressus, sed probandum sit an spiritus a Deo sit. ergo multo minus sunt aliqui muneribus, vel beneficijs alliciendi.

¶ 6 Præ. Greg. dicit, & habet in decretis distinctione 48. Scimus quod edificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi nativitate suae humore siccat, ne si ante pondera quam solidentur accipiant, cunctam simul ad terram fabricam deponant: sed pueri qui nondum sunt exercitati in praeceptis, sunt quasi parietes nondum desiccati. ergo non sunt eis imponenda iugna, id est, gravia religionis instituta.

¶ 7 Præ. Status religionis, est status poenitentiae: sed pueri excipiuntur ab omni poenitentiae coercionem, ut habetur in Decretis de poenitentia, dist. 4. ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶ 8 Præ. Sicut dicitur 20. q. 1. Quod quis non operatur, nec eligit, profecto non diligit: quod autem non diligit, facile contemnit: sed pueri antequam sint exercitati, non habent firmam electionem, ergo nec firmam dilectionem. facile ergo religionem contemnent, si in tali aetate ad religionem inducantur.

¶ 9 Præ. Prou. 14. dicitur. Substantia festinata minuitur: sed vere esse nimia festinantia quod aliquis ad consilia conuoluerit nondum in praeceptis exercitatus. ergo ut quod bonorum spiritualium substantia de facili minuat, ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶ 10 Præ. Non minor cura est adhibenda in ingressu religionis, quam in susceptione ordinis: sed in ordinibus prohibentur ad maiores accedere, qui minores non acceperunt: ergo etiam nec debet aliquis ad obseruantiam consiliorum religionem transire, nisi prius praeceptis obseruatis.

¶ 11 Præ. Duo sunt homini necessaria, intelligere verum, & operari bonum: sed intelligendo verum stultus reputaretur qui prius ad difficiliora transferreret, quam leuiora intelligeret. ergo stultum est in comparatione boni, quod aliquis prius transeat ad consilia, quam in praeceptis exercetur.

¶ 12 Præ. Cuilibet in religione existenti conuenit curam agere aliorum, vel saltem sui ipsius: sed in his qui eliguntur ad aliquam curam ecclesiasticam, oportet eligere meliores. ergo oportet eos qui ad religionem assumuntur, eligere meliores: hi autem sunt qui sunt exercitati in praeceptis. ergo tales sunt ad religionem inducendi.

¶ 13 Præ. Illud quod est in se bonum, si ex eo sumatur peccati occasio, est abijciendum, sicut se pens auens quem Moyses fecerat ex mandato Domini ad sanandum filios Israel, ut habet Numeri 21. Ezechias cecidit, quia ex eo sumebatur idolatriae occasio: similiter etiam quis benedictio sit secundum se bona, si reprehenditur, si minor praesente maiore benedicit. Cui ergo aliquis in exercitatu in praeceptis sumatur occasio peccati ex ingressu religionis ab ea recedentes, quibus religio sit secundum se bona, tamen videtur, quod non exercitatos ad religionem inducere sit vitandum.

¶ 14 Præ. Greg. dicit, & habet in Decretis distinctione 48. Casum appetit qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quarit ascensum: sed procedere ad consilia non obseruatis praeceptis est postponere gradum. ergo videtur, quod hoc sit casum querere, & ita ad hoc non sunt aliqui inducendi.

¶ 15 Præ. Damasc. dicit in 2. lib. quod non est inutile inexpertum existentem & improbatum in corruptione frui, ut non in superbia incidat, & in laqueum diaboli. ergo paratione non est inutile improbatos & inexpertos in praeceptis ad statum contemplationis assumi, ad quem religio ordinatur.

¶ 16 Præ. Greg. dicit in 6. Moral. post Lix amplexus ad Rachelem Iacob peruenit, quia perfectus quisque ante actiuae vitae ad fecunditatem iungitur, & post contemplatiuae ad requiem copulatur: sed actiuae vitae consistit in obseruantia praeceptorum, status autem religionis pertinet ad vitam contemplatiuae. ergo non sunt aliqui ad religionem inducendi, antequam sint in praeceptis exercitati.

¶ 17 Præ. Nulla promissio est facienda, cuius solutio non est licita: sed soluere aliquid alicui pro ingressu religionis

religionis non est licitum. vnde dicitur 1. q. 2. c. Quapro. Numquam legimus Deum discipulos, vel eorum ministerio conuersos, quempiam ad Dei cultum aliquo muneri interuentu prouocasse. ergo non sunt aliqui promissionibus ad religionem alliciendi.

¶ 18 Præf. Nullus qui non est exercitatus in armis, secundum leges est admittendus ad militiam corporalem: sed religio est status militie spiritualis. ergo non sunt aliqui recipiendi ad religionem, nisi prius exercitati præceptis quasi in quibusdam spiritualibus armis.

¶ 19 Præf. Qui non potest se obligare ad minus, non potest se obligare ad maius, nisi sit necessarium: sed puer ante decimum quartum annum non potest se obligare ad matrimonium quod minus est. ergo multo minus ad religionem.

¶ 20 Præf. Legi Marci 5. q. Dñs dæmoniaco curatum non permittit secum intrare nauim, quæ significat crucem & religionem: per dæmoniaco autem curatum signantur homines a peccatis conuersi. ergo non sunt ad religionem accipiendi peccatores statim conuersi, antequam in præceptis exercitentur.

¶ 21 Præf. Bonorum operum fructus habere debemus, quando de Aegypto eximus, ut dicit quædam glo. l. x. o. 1. 2. sed exire de Aegypto, est exire de mundo religionem intrando. ergo illi qui volunt religionem intrare, debent prius fructum bonorum operum habere per obseruantiam præceptorum.

¶ 22 Præf. Aug. dicit in lib. de sermone Domini in monte, q. omnis præsumptio est coercenda: sed magna præsumptio videtur esse quod aliquis velit ascendere ad arcem consiliorum, nondum obseruatis præceptis. ergo tales sunt coercendi, & non allicendi ad religionem ingressum.

¶ 23 Præf. Aug. dicit in eodem lib. q. maiora maioribus, & minora minoribus sunt exhibenda: sed consilia sunt maiora. ergo non sunt pueris in exercitatis exhibenda, & ita pueri nondum exercitati in præceptis non sunt ad religionem trahendi.

SED CONTRA est, quod dicitur 20. q. 2. Sic in quolibet & infra. Parentibus sane filios suos ad religionem tradere non amplius quam ultra decimum quartum annum ætatis suæ licentia esse poterit. Postea vero aut cum voluntate parentum eorum, aut si suæ deuotionis sit sollicitarium votum, erit filijs licitum religionis assumere cultum: sed post quartum decimum annum non statim sunt homines in præceptis exercitati. ergo possunt religionem ingredi pueri antequam sint in præceptis exercitati.

¶ 2 Præf. Maius est quod aliquis assumatur ad regimen sui & aliorum, quam quod recipiatur in religione, in qua sub regimine alterius uiuit: sed Salomon adhuc puer exiliens assumptus est ad regnum sui & aliorum. Vnde dicitur 1. Para. 29. Locus est Dauid rex ad omnem ecclesiam. Salomonem filium meum elegit Deus adhuc puerum & tenellum. ergo multo magis possunt pueri non exercitati in præceptis ad religionem recipi, vel induci.

¶ 3 Præf. Illud votum non est illicitum, ex quo non redduntur aliqui res si soluunt: sed sicut dicit Ambrosius. Illæ que in puerilibus annis continentiam uouerunt, non constituuntur reæ, si votum exoluant, ergo quod aliqui voto astringantur ad religionem in puerilibus annis non est illicitum.

¶ 4 Præf. Nihil est illicitum, per quod aliquis a bono non retrahitur, sed qui prouocatur ad meliora, non retrahitur a bono. ergo cum status religionis sit melior, in quo

observantur consilia, quam status vite secularis, in quo simpliciter observantur præcepta, videtur quod non sit illicitum inducere pueros ad religionem voto, vel iuramento, aut etiam beneficio antequam in præceptis sint exercitati.

¶ 5 Præf. 20. q. 1. dicitur. Firma tunc erit uirginitatis professio, ex quo adulta iam ætas esse ceperit, & quæ solet apta nuptijs deputari: sed non statim in hac ætate uiri, vel mulieres sunt in præceptis exercitati. ergo antequam aliqui in præceptis exercitentur, licite possunt religionis astringi voto, vel iuramento.

¶ 6 Præf. Si talis obligatio esset illicita, si qua pueri non exercitati in præceptis voto, vel iuramento ad religionem obligantur, aut hoc esset quia est semel mala, aut quia est prohibita: sed non est semel mala, quia sic executio, siue adimpletio promissionis esset peior, & perseverantia pessima, cuius contrarium videmus: quia adimplentes ea que promiserant in puerilibus annis, & in promissis perseverantes, maxime commendantur. Similiter et non est illicita talis obligatio, quia prohibita. Non enim prohibetur lege veteri. Dicitur enim Num. 30. Mulier si quippiam uouerit, & se costringerit iuramento, que in domo patris sui & in ætate adhuc puellari, si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit, voti rea erit: quicquid pollicita est & iurauit, opere complebit: si autem ut audierit, contradixerit pater, & vota, & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater. Similiter et non est prohibitum in iure canonico, quia in decreto Leonis Papæ hæc eadem autoritas inducitur. Si militer et non est prohibitum lege Euangelij, que maxime inducit homines a recedendo a mundo, & ad sequendum perfectionis opera. ergo licitum est obligare voto, vel iuramento pueros nondum exercitatos in præceptis ad religionem.

RESPON. Dicendum, quod hoc quod pro questione hæc inducitur, dubitationem non habet, nisi quod quidam contentioni studentes ueritate obnubilare conantur. Vnde hæc locum habent uerba que Aug. dicit in 2. de ciui. Dei. Nam quoniam ille est maior & tertior insipientium morbus animorum, quo irrationabiles motus suos et post rationem plene reddita siue nimia cæcitate, qua nec aperta cernuntur, siue obstinatissima pernicacia, qua & ea que cernuntur non feruntur, tamquam ipsam rationem ueritateque defendunt, sit necessitas copiosius dicendi plerumque res claras uelut eas non solum spectantibus intuendas, sed quodammodo tangendo palpantibus offeramus: & tamen quis discipuli finis erit, si respondendum esse ipsis respondentibus nos existimemus? nam qui uel non possunt intelligere quod uel tam duri sunt pueritate mentis, ut etiam si intellexerint non obediant, & respondentes loquuntur iniquitatem, atque infatigabiliter uani sunt: quorum dicta contraria si torrens uelimus refellere, quotiens obnoxia fronte statuerunt, non cogitare quid dicant, dum quocumque modo nostris disputationibus contradicant, quam sit infinitum, & erummosum, & infructuosum uides. Erat ergo hæc modus seruandus, ut ueritas manifeste & quasi palpabiliter ostendatur: & si qua in contrarium dicta fuerint, que aliud pondus non habeant, contententur, ne semper oporteat inutiliter eadem replicare. Sed si quis contrarium dicere uoluerit, scribat quod dicit, ut alij intelligentes diiudicare possint, an doceat ueritatem.

Primo ergo circa propositam questionem ut singula

gula

gula dissentiamus, considerandum est pueros et infra annos pubertatis in religionem recipi non est sine malum, immo est expediens & fructuosum: quia illud quod a pueritia assuecimus, semper perfectius & firmitus tenemus, sicut illud Prou. 22. Adolefcens iuxta viam suam graditur, & et cum senuerit, non receder ab ea. & ideo Apostoli instituerunt ut pueri et infantes ad christianam religionem reciperent, ut in ea nutriti, firmitus & perfectius ei inhaerent. & hoc est quod Dion. dicit in vlti. ca. ecclesia. hierar. Secundum legem sanctam confirmati infantes ad habitum sanctum habebunt consuetudinem, ab omni remoti errore & immunda vita expertes, hoc diuinitis nostris ducibus. i. Apostolis ad matrem venit, & visum est suscipere infantes. Multo autem magis excidit christiana infidelium vitam, quam vita religiosorum vitam secularium, praesertim cum in primitiua ecclesia omnium christianorum erat perfectissimus religionis status, sicut illud Act. 4. Multitudinis creditum erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum quae possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia, ad cuius vitam exemplar omnes religiones sunt institutae: & ideo religionum institutores ex eadem causa qua Apostoli, moti sunt ad recipiendum infantes in religionem, ut patet de beato Benedicto, qui ut in 2. dialogorum legitur, recepit nutriendum in religionem Maurum duodemnum, & Placidum septemnum. Est tamen quaedam differentia circa hoc attendenda. Nam pueri annos pubertatis ex naturali iure sunt sub cura parentum, propter hoc quod patiuntur discretionis defectum, sicut quem possunt bene regere seipos, & ideo in hac aetate possunt quidem religioni tradi, si a parentibus offerantur, & erit rata traditio, praecipue si cum ad annos pubertatis peruenerint, ratam habuerint paternam oblationem. Vnde Greg. dicit, & habetur 20. q. 1. Addidisti. Si pater, vel mater filium filiamque intra septem menses in infantia annis sub regulari tradiderint disciplina, utrum liceat eis postquam pubertatis impleuerint annos egredi, & matrimonio copulari, hoc omnino deuimus, quia nequitas est ut oblati a parentibus Deo filijs voluntatis freno relaxentur. Si autem in hac aetate propria sponte se religioni tradiderint, potest hoc per assensum, vel dissimulationem parentum ratum esse, unde dicitur 20. q. 2. Si in qualibet minori aetate uel religionis tonsuram, uel religioni uel debitam, in utroque sexu filijs aut vnus, aut ambo parentes dederint, aut forte uel nolentibus, uel nescientibus. Si parentibus a se susceptam, non mox nisi in filijs abdicauerint, sed uel coram se, uel episcopo palamque in conuentu eodem filios talia habere permiserint, ad saecularem reuerti habitum filijs ipsis quandoque penitus non licebit. Si uero pueri annos pubertatis transcenderint, possunt et inuitis parentibus ad religionem transire, nec sunt repellendi, immo magis aduocandi. Ut enim Greg. dicit in quadam homelia. Ad uitam bonam alius in pueritia, alius in adulescentia, alius in iuuentute, alius in senectute, alius in decrepita aetate perducitur, & cum in nulla aetate sint repellendi, minus tamen sunt repellendi in pueritia. Dicit enim Chrysostomus super Mattheum. Quis meruerit appropinquare Christo, si repellatur ab eo simplex infantia? nam si sancti futuri sunt, quid ueritatis filios ad patrem uenire? Si autem peccatores futuri sunt, ut quid sententiam condemnationis profertis, antequam culpam uideatis? quam quidem damnationis sententiam proferunt ali-

qui, cum dicunt, Non sunt recipiendi pueri ad religionem, quia exhibent, & peiores efficiuntur. sed quod addunt quidam, quod oportet pueros prius exercitari in praecipis, & postea transire ad consilia obseruanda in religione, ex falso intellectu procedit. Arbitratur enim quod praecipia praeparant viam ad consilia. Non est autem sic, immo potius consilia parant viam ad praecipia seruanda: quia per consilia remouetur homo a rebus saeculi, circa quas occupatus difficile est quod innocentiam seruet. Vnde Hieronimus dicit super Mattheum. Graue onus innocentia subit in ceteris operibus occupata. Rem. n. solius famulus Dei non sine saeculi vitis assequetur. & ideo Dominus dicit Mattheo 19. quod difficile est quod pecunias habent, intrare in regnum caelorum, quia difficile est quod homo praecipia seruet, quibus intratur in regnum, nisi si quis consilia diuitias relinquat: & ideo pueri ad hoc quod innocentiam seruare possint in obseruantia mandatorum sunt praeparandi, & quodammodo primum in exercitio consiliorum, nec sunt repellendi, quamuis inerediti uideantur in praecipis. Dicit enim Origenes super Mattheum, Quidam pueri sermonem habentes offerunt saluatori pueros & infantes. Qui autem uidentur perfectiores, priusquam discant, ad rationem iustitiae reprehendunt eos qui pueros & infantes adhuc minus eruditos offerunt Christo. Dominus autem hortatur discipulos suos condescendere uilioribus puerorum. Hoc ergo debemus attendere, ne estimatione sapientiae excellentioris contempnamus quasi magni puillos ecclesiae, prohibentes pueros uenire ad Iesum, sed quod uicinas quaeritur, an ante religionis ingressum sint uoto, uel iuramento ad religionem obligandi, manifeste patet quod sic. Sicut enim in malo quanto uoluntas est magis obfirmata ad malum, tanto peior est, sicut in obfirmata patet, & qui ex malitia peccant ita etiam in bonis tanto uoluntas melior est, quanto est magis obfirmata & astricta ad bonum. Cum ergo bonum sit quod pueri ad religionem ueniant, multo melius est quod eorum uoluntas sit ad hoc firmata, quod sit uoto, uel iuramento. Vnde & David dicebat. Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiae tuae. & Aug. dicit in epistola ad Paulinam, & Armentarium. Felix necessitas, quae ad meliora compellit. Ultimo autem considerandum est, an sint beneficii alliciendi, & si quidem conuentione, uel pacto pretium alicui detur, uel quodcumque terrenum beneficium, ut religionem intret, hoc est illicitum. Si autem aliquis ei aliqua beneficia temporalia conferat, ut auferat impedimenta, quibus impeditur a religionis ingressu, uel etiam ut eum nutriet, uel doceri faciat ad hoc, quod sit religionis aptus, hoc non est illicitum, sed est laudabile. Similiter & si beneficiis temporalibus aliquis aliquem alliciat, ut eum fauorabilem sibi reddat, non intrudens gloriam propriam, sed gloriam Dei, & proximi salutem, laudabile est, sicut & Apostolus de seipso dicit 1. Cor. 10. Per omnia uobis placeo. Deus etiam aliquos temporalibus beneficiis allicit ad bene agendum. In ecclesijs etiam quibusdam temporalium distributionibus alliciuntur aliqui ad ecclesiam deseruiendum, non quod praemium accipiant, sed sunt quae da secundario illectiu ad seruandum Deo, sicut & Dominus dicit Mattheo 6. Prius querite regnum Dei, & iustitiam eius, & haec omnia, scilicet necessaria uita, adiacent uobis. AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Christus ad consilia inuitauit adolescentem in praecipis exercitatum, ita etiam uocauit Mattheum publicanum non exerci-

exercitatum in præceptis, sed peccatis implicatum: ex quo accipere possumus, quod ad consilia obseruanda in religione aduocandi sunt non solum exercitati in præceptis, sed etiam non exercitati.

AD SECVNDVM dicendum, quod diuersitas graduum dupliciter attendi potest. Vno modo, in diuersis statibus, seu conditionibus, & sic non oportet, quod qui tendit ad maiorem statum, vel conditionem, prius exercetur in minori statu, vel conditione: sicut videmus, quod illi qui volunt fieri milites, non prius exercitantur in lanificio, sed a pueritia exercentur in militia. Similiter qui volunt fieri clerici, non prius exercentur in vita laicali, sed a pueritia instruuntur in vita clericali: & hoc modo qui volunt religiosi fieri, non oportet quod prius exercentur in vita seculari, sed optimum est eis si a pueritia exercentur in vita religionis, quia magis poterunt in ea proficere. Vnde dicitur Thren. 3. Bonum est viro cum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua. Alio modo, possunt accipi diuersi gradus in eodem statu, vel conditione: & hoc modo dicit Gregorius, quod in qualibet bona conuersatione incipiendum est a minoribus, ut ad maiora perueniatur. Sicut enim milites a rudimentis militiae, & clerici a rudimentis clericaturae: ita etiam & religiosi incipiunt a rudimentis religionis, ut proficiant usque ad summum.

AD TERTIVM dicendum, quod duplex est occasio. scilicet data, & sumpta. Tunc quidem datur aliquis occasio alicui ruendi, vel in cisternam cadendi, quod facit aliquid, vel dicit minus rectum, ex quo datur proximo occasio ruinae, & tunc ruina proximi imputatur danti occasio. Aliquando autem non est occasio data, sed sumpta, puta, cum aliquis inducit aliquem ad bonum, & ipse ex hoc fit deterior, non est relinquenda monitio bona propter hoc, quod ille sumit inde occasioem ruinae. Vnde & Dominus non dimisit prædicationem veritatis propter scandalum Pharisæorum, ut habetur Matthæi 23. Et Augustinus dicit in epistola ad Facium, & habetur 23. q. 4. Ipse pietas, & infra. Quod si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem vnus liberati posset, atque id quia facere conaremur, alij semetipsos precipitio necarent, doleremus de cæteris, verum de vnus saltem salute consolaremur.

AD QVARTVM dicendum, quod libertas necessitati coactionis opponit, quæ est necessitas absoluta, & talis necessitas est cohibenda: sed necessitas que est ex suppositione finis non opponitur libertati, & tali necessitate expedit ut ad eam utilitatem, alioquin nec præmissa promissionibus firmata, nec iuramenta in rebus humanis fieri deberent. Multo autem magis per hominem expedit homines obligari ad diuina, quæ sunt meliora.

AD QVINTVM dicendum, quod difficultas ingressus obseruatur in religionibus per hoc, quod datur intrantibus annus probationis, in quo difficultates religionis experiuntur.

AD SEXTVM dicendum, quod parietem nondum desiccato non est onus tignorum imponendum, nisi non prohibetur quin sit paries deliccandus. Desiccatur autem paries a prauo humore secularis affectus per religionem, & ideo contingit quod prius exercetur aliqui in religione, quam eis onus prælationis, aut sacrorum ordinum imponatur, & de hoc onere loquitur Gregorius, ut patet per ea quæ præcedunt in illo capitulo, & in 1. Homelia in Ezechielem.

AD VII. dicendum, quod status religionis & est status penitentiae, & est exercitium, siue schola perfectionis:

A vnde ad religionem recipiendi sunt peccatores propter penitentiam, & recipiendi sunt pueri innocentes quasi in schola quadam perfectionis, ut perfectius innocentiam conseruent.

AD OCTAVVM dicendum, quod si omnino inuiti pueri in religionem inducerentur, timendum esset de casu futuro: sed ex quo propria voluntate se obligant, ac religionem ingrediuntur, non habet locum ratio inducta.

AD NONVM dicendum, quod sicut magnum & paruum, multum & paucum, secundum Philosophum dicuntur relatiue, ita & festinatum, siue velox, & tardum. Nam festinatum, siue velox, est quod in paruo tempore multum mouetur. Illa ergo substantia inuitur, quæ est festinata in respectu ad debitum modum, puta, si aliquis aliquo statum aggressus statim a principio contemptis rudimentis illius status ea, quæ sunt perfectorum in statu illo, attentare vellet. Non est autem substantia festinata, si exercitium perfectionis & quasi quædam scholam, quæ est religio, a pueritia aliquis aggrediatur. Tantum est enim culmen perfectionis, ut etiam si a pueritia quis homini perfectionem aggrediatur, semper habet ubi proficiat, sicut & Augustinus dicit ad Volustianum de doctr. christi. Tanta est, inquit, christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem summo studio, meliore ingenio conarer addiscere.

AD X. dicendum, quod diuersi ordines sunt quasi diuersi gradus vnus clericalis vite, & ideo oportet ut a minoribus incipiat, qui ad maiores tendit. Non autem oportet quod qui tendit ad sacros ordines, quod exercitetur in his quæ pertinent ad inferiorem statum, laicalis, scilicet vite: & similiter in vita religionis oportet quod a rudimentis eius incipiat, qui religionem ingreditur, ut ad summum apicem religionis perungere possit, non tamen oportet cum prius esse exercitatum in seculari vita.

AD XI. dicendum, quod in intelligibilibus etiam oportet quod aliquis a minoribus in eadem scientia incipiat, ut ad maiora perueniat, non tamen oportet quod quicumque vult addiscere aliquam scientiam maiorem, quod exercitetur in qualibet minori: sicut qui volunt addiscere liberales artes, non oportet quod prius exercitetur in mechanicis, sed solum hoc oportet quando minor scientia parat viam ad maiorem. Vt autem secularis non parat viam ad religionem, sed magis ab ea abducit, Vnde Gregorius dicit in principio moralium. Cum adhuc me cogeret animus presentis mundi quasi specietenus deservire, ceperunt multa ex eiusdem mundi cura succrescere, ut in eorum iam non species, sed quod est grauius, mente retineret. E conuerso autem obseruantia consiliorum parat viam ad tutius & perfectius præcepta diuina obseruanda, quæ necesse est in seculari uita obseruari.

AD XII. dicendum, quod ratio illa in multis deficit. Primo quidem, quia ille qui religionem intrat, non ad hoc eligitur, ut sui, vel alterius curam gerat magis quam ante, sed magis ut sit sub cura & obedientia alterius. Secundo, quia hoc non conceditur ab omnibus, quod necesse sit eligere meliorem ad regimen prælationis, sed secundum quosdam sufficit eligere bonum. Tertio, quia si oportet eligere meliorem ad prælationem, non quidem oportet simpliciter meliorem eligere, sed meliorem, id est magis idoneum ad hoc: pueri autem ceteri non sunt meliores simpliciter quam adulti, sunt tamen magis idonei ad hoc, ut in religione nutriantur, vnde

vnde Anselmus in lib. de similitudinibus comparat eos qui a pueritia nutriuntur in religione angelis, alios autem hominibus: quia angeli a principio, homines processu temporis ad vitam eternam perueniunt. Quarto, quia ad episcopatum non eligitur nisi vnus, & ideo maior necessitas est quod melior assumatur, quam de intrantibus religionem, quod plures accipi possunt.

AD XIII. dicendum, quod non solum illud quod est peccatum, praebebat occasionem ruinae, sed etiam illud quod habet speciem mali. Vnde & Apostolus dicit 1. ad Thesalonicenses ultimo. Ab omni specie mala abstinete vos. Et quia serpens aeneus, etsi secundum se esset bonus ex sui institutione, tamen speciem habebat mali propter similitudinem idolatriae: ideo apud eos qui erant ad idolatriam proni, non erat dimittendus, sed laudabiliter fuit subtrahendus. Introitus autem religionis nec est secundum se malum, nec habet speciem mali. Benedictio autem etsi sit de genere suo bona, tamen ad hoc quod sit actus virtutis, exigitur quod sit vestita debitis circumstantiis, ut sit conueniens & personae, & loco, & tempori. Non est autem conueniens personae, quando minor praesente maiore benedicitur, quia sicut dicitur ad Hebraeos 7. Sine vlla contradictione, quod minus est, a maiore benedicitur.

AD XIII. dicendum, quod ille qui accedit ad consilia, non quarit accessum per abrupta postpositis gradibus, sed magis refecat quae possunt hominem impedire ab obseruatione praecceptorum, sicut dictum est.

AD XV. dicendum, quod secundum dictum Damasceni, magis esset contrarium concludendum. Ideo enim Deus hominibus etiam post regenerationem incorruptibilitatem non statim addit, quia hoc non esset eis utile, sed superbiendi occasio. Abundantia enim temporalium & corporalium bonorum est materia superbiae, & ideo utile est homini ad superbiam vitandam, ut ad consilia transeat, temporalium bonorum superabundantiam derelinquens.

AD XVI. dicendum, quod amplexus Rachelis significat quietem contemplationis, ad quam etiam consilia sequentes non statim a principio peruenire possunt, sed post longum exercitium bonorum operum: facilius tamen ad praedictam quietem peruenitur per obseruantiam consiliorum, quam per exercitium mandatorum in vita saeculari.

AD XVII. dicendum, quod si beneficijs temporalibus aliqui alliciantur ad religionem cum pacto, sicut patet in emptione & venditione, est illicita solutio. Si autem aliquis alicui prouideat sine pacto, non est illicita solutio: vnde post praemissa verba in eodem capite subiungitur. Nisi forte de pauperum alimeto quis inconcinne proponat. & iterum subdit. Dum tamen absit pactio, & omnis cesset conuentio.

AD XVIII. dicendum, quod status religionis, quantum ad eos qui in eo profecerint, est spiritalis militia: quantum vero ad eos qui de nouo intrant, est quasi cuiusdam tyrocinijs exercitium, & ideo oportet ad maiorem profectum, quod a principio aliquis huiusmodi exercitium subeat, sicut & de exercitio militiae temporalis Vegetius docet in libro de re militari.

AD XIX. dicendum, quod obligatio perficiens matrimonium corporale non potest fieri ante annos pubertatis, cui obligationi similis est profectio, quae fit in religione ad perpetuo remanendum in ea: sed ante annos pubertatis potest fieri aliqua spatio futuri matrimonij, sicut est in sponsalibus, cui

assimilatur obligatio quae fit ad religionem. AD XX. dicendum, quod sicut glo. ibidem exponit, per hoc quod demoniacus curatus volebat esse in nauis cum Christo, significatur desiderium eorum qui sunt a peccato mundati, in quo cupiunt dissolui & esse cum Christo, & hoc non statim eis conceditur, sed oportet quod prius in hac vitaliborent annuntiando verbum Dei. Vnde patet quod non est ad propositum.

AD XXI. dicendum, quod quanto aliquis magis exercitatus in bono, ex Aegypto. i. ex saeculo ad religionem transit, tanto facilius in ea proficere potest: sed quia in saeculari vita imminet multa pericula, quibus huiusmodi exercitium virtutis impeditur, ruitus est quod a principio impedimenta diripi per obseruantiam consiliorum.

AD XXII. dicendum, quod difficilius est obseruare praeccepta in vita saeculari, quam in vita religiosa. Magna enim virtus requiritur ad hoc, quod aliquis in saeculo viuens se immaculatum a vitijs saeculi conseruet. Vnde dicitur Eccles. 3. 2. Beatus dies, qui inuentus est sine macula. & postea subditur. Quis est hic & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua. Et ideo maioris praesumptionis esse videtur, si tamen sit praesumptio, quod aliquis in saeculo viuens considerat se immaculatum, quam quod tunc virtutis se non existimans ad religionem transeat, ut facilius a peccati macula conseruetur ad modum Zachari, qui cum statura pusillus esset, ad hoc Christus videret, ascendit arborem sycomorum, & fatuam, per quam religio designatur.

AD XXIII. dicendum, quod in vnoquoque maiora minoribus sunt attribuenda, & tamen qui ad maiorem statum proficere vult, oportet quod primordia illius status accipiat, secundum illud Eccles. 25. Quae in iuuentute tua non congregasti, in senectute quomodo metes? & ideo ad hoc quod aliquis perueniat ad perfectionem religionis, oportet quod a principio status suae ad huiusmodi assuecat.

ARTICVLVS XXIII.

Utrum consilia ordinentur ad praeccepta.

SECUNDO queritur, utrum consilia ordinentur ad praeccepta, & videtur quod non. Illud enim ad quod ordinatur aliud, posterius est, quia finis est prior in re, & posterior in executione: sed obseruationem praecceptorum constat esse priorē in executione, quam implerem consiliorum, ut patet Mathei 19. de adolescente qui dixerat se seruasse legis praeccepta a iuuentute sua, cui datur consilium perfectionis, ergo videtur quod consilia non ordinentur ad praeccepta sed ad finem, sed potius e conuerso.

¶ 2. Praet. Finis est perfectior his quae sunt ad finem, sed consilia sunt perfectiora praecceptis, quia consilia pertinent ad perfectionis statum, praeccepta autem pertinent ad communem iustitiam, vnde & consilia praecceptis superadduntur, ut patet per hoc quod Mathei 19. Dominus dicit adolescenti, qui praeccepta seruauerat. Adhuc vnum tibi deest. Si vis perfectus esse &c. ergo consilia non ordinantur ad praeccepta, sed potius e conuerso.

¶ 3. Praet. Secundum Philosophum in 2. Phys. Sicut se habet principia ad conclusiones, ita se habet fines ad ea, quae sunt ad finem: sed talis est habitudo principiorum ad conclusiones, quod postis principijs ponuntur conclusiones, non autē e conuerso, quia contingit ex falso syllogizare verum, ergo talis est habitudo finium ad ea quae

ea quæ sunt ad fines : sed postis præceptis non ponuntur consilia, multi enim obseruant præcepta, qui non obseruant consilia. ergo consilia non ordinantur ad præcepta sicut ad finem.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in lib. de sancta virginitate. Mirabiliter desipiunt, qui pp præsens sæculum virginitatē esse solum obseruandam sentiunt : sed obseruatio præceptorum pertinet ad præsens sæculum. ergo consilium virginitatis non est implendum propter præcepta, & eadem ratio est de alijs consilijs.

¶ 4 Præt. Præcepta pertinere videntur ad vitā actiuam, consilia autem ad vitā cōtemplatiuā. Vnde Matthæi 19. vbi enumerantur præcepta legis, dicit glosa. Ecce vita actiua. vbi autem postea subditur. Si vis perfectus esse & car. dixit. Ecce vita contemplatiua: sed vita actiua ordinatur ad contemplatiuā, & non econtrario. ergo præcepta ordinantur ad consilia, & non econuerso.

¶ 5 Præt. Dominus bis miraculose legitur turbas refecisse. Primo quidem, qñ satiavit quinque millia hominum ex quinque panibus & duobus piscibus, vt legitur Matth. 14. Secundo, qñ de septem panibus & paucis pisciculis, satiavit quatuor millia hominum, vt habetur Matth. 16. & sic dicit gl. Matth. 14. Quinque millia pro quinque sensibus corporis, ita sunt qui in seculari habitu exterioribus recte vt nouerint, hi quinque panibus, id est, legalibus præceptis adhuc necesse est, vt instruantur. Nam qui mundo integre renunciat, quatuor millia sunt, & septem panibus, id est, euangelica perfectione, sunt similes: & spiritali gratia reficiuntur: sed primo pauit Dominus quinque millia hominum ex quinque panibus, quam quatuor millia ex septem. ergo præcepta sunt præuia consilijs, & non econuerso.

¶ 6 Præt. Dispositiones præcedunt perfectionē, & ordinantur ad ipsam: sed pcepta sunt dispositiones ad cōsilia, dicit. n. glosa. Hiero. in principio Marci. Quatuor sunt qualitates, de quibus sancta euāgelia contextuntur, præcepta, mandata, testimonia, exempla. In præceptis iustitia. In mandatis charitas. In testimonijs fides. In exemplis perfectio, ad quam pertinent consilia, & non econuerso.

¶ 7 Præt. Primo non est aliquid prius: sed sicut dicit quædam gl. super Psal. m. Charitas primo mouet pedem ad reditum vitæ: de actu autem charitatis dantur præcepta. ergo nihil est prius in vita spiritali, quam præcepta. non ergo consilia ordinantur ad præcepta, sed potius econuerso.

¶ 8 Præt. Super illud Psal. 130. Sicut ablactatus super matrem suam &c. dicit glo. Sicut quinq; tempora norantur in procreatione carnali, ita & in spiritali. Primū ergo tēpus est conceptionis, secundum est in vtero alitionis, tertiu emissionis, quartum portationis & lactationis, quintū ablactationis: ita & in vtero matris Ecclesiæ, primo cōcipimur, dum fidei rudimētis instruimur: inde quasi in vtero alimur in iisdem primordijs proficientes, deinde manibus ecclesiæ portamur, & lacte nutrimur, donec iam grādusculi a lacte matris accedamus ad mēsam patris. & postea subditur. Multi vero hūc ordinem peruerterunt, vt hæretici & schismatici se ante rēpus a lacte separantes, vnde extinguntur: sed separari a lacte est facilioribus dimissis ad difficiliora trāsire. Cū ergo consilia sunt difficiliora quam præcepta, vñ quod periculo extinctionis se exponant, qui ad consilia accedunt, nisi prius educati in præceptis. præcepta ergo ordinantur ad consilia, & non econuerso.

A ¶ 9 Præt. Greg. dicit super Ezech. quod est ex præcepto bonum facere, inchoandum est: sed id quod est incipiētium, ordinatur ad id quod perfectionis est, & non econuerso. ergo præcepta ordinantur ad consilia, & non econuerso.

¶ 10 Præt. Virtus imitatur naturā: sed natura operatur prius in corpore animalis ea quæ pertinent ad esse, sicut mēbra principalia, quam ea quæ sunt de bene esse. ergo in progressu virtutis priora sunt præcepta quæ sunt de esse virtutis, quam consilia quæ sunt de bene esse ipsius, & sic idem quod prius.

¶ 11 Præt. Sicut est ordo in addiscendo, ita etiam in operando: sed in addiscendo oportet incipere a facilioribus, vt ad difficiliora pueniatur. ergo in operando oportet prius implere præcepta quæ sunt faciliora, & sic trāsire ad consilia.

¶ 12 Præt. Matt. 5. dicitur in gl. quod sermo diuinus est nobis via qua currimus: sed sermo diuinus præordinat præcepta consilijs, vt patet Matt. 5. vbi primo ponitur id quod præceptum est antiquis, & postea superadditur a Domino id quod perfectionis est. ergo videtur quod obseruantia præceptorum sit præordinanda obseruationi consiliorum.

¶ 13 Præt. Illud quod est minimū in aliquo genere, ordinatur ad id quod est maximum in genere illo: sed nihil est minus in vita christiana, quam obseruantia præceptorum: nihil autē maius quam obseruātia consiliorum. ergo præcepta ordinantur ad cōsilia.

¶ 14 Præt. Hier. dicit super Matt. Qui præcepta legis implere negligit, perfectiora implere non potest. ergo oportet qd prius aliqui impleat præcepta quam consilia, & sic præcepta ordinantur ad consilia.

¶ 15 Præt. Prius est a quo nō conuertitur consequētia essendi: sed a præceptis non conuertitur consequētia essendi ad consilia. non enim sequitur, si aliquis seruat præcepta, quod seruet consilia. ergo obseruatio præceptorum naturaliter præcedit & ordinatur ad obseruantiam cōsiliiorum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in Enchi. Quæcumq; mandat Deus, ex quibus unum est, Nō mechaberis: & quæcumque non iubentur, sed spiritalia consilio mouentur, ex quibus unum est, Bonum est homini mulierē non tangere, tunc recte sūt, cū referuntur ad diligendum Deū & proximum propter Deum: sed hæc duo cadūt sub præcepto ut patet Matt. 22. ergo consilia ordinantur ad præcepta.

¶ 2 Præt. Illud quod est electionis, ordinat ad id quod est necessitatis, quia electio est eorum quæ sunt ad finem: sed consilia sunt electionis, præcepta autem necessitatis. ergo consilia ordinantur ad præcepta.

¶ 3 Præt. Illud per quod aliquid plenius perficitur, ordinatur ad illud: sed per consilia plenius & tutius conseruantur præcepta. ergo consilia, ordinantur ad præcepta.

E RESPON. Dicendum, quod præcepta dantur de actibus virtutum. Duplex autem est virtutis actus. Interior & exterior, & uterq; actus sub legis præcepto cadit, vnde Aug. dicit cōtra Faustum, qd quia iudæi non intelligebāt homicidium nisi per interemptionē corporis humani, aperuit Dominus omnē iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari. Similiter ē tantummodo corporealem cum femina illicitam cohabitationē uocari mæchiam, quæ erat in lege prohibita, sed Dñs demonstrauit ēt interiorem concupiscētiā ad hoc pertinere. Vnde manifestum est qd etiam interiores actus virtutum sub præcepto cadunt. Consilia ergo ordinantur

1. q. 91. art. 4. & quest. 98. artic. 1. & 2. dist. 40. art. 1. & 6.

ordinantur ad praecepta & fm q sunt de interioribus virtutum actibus, & fm q sunt de exterioribus actibus, sed diuersim ode: nã ad interiores actus virtutum ordinantur sicut in finem. Omnes. n. interiores actus virtutum moralium pertinent ad mentis puritatem, vt. smens hominis a passionibus inordinatis, & ab exteriorum rerum cupiditate sit libera. Et ulterius, omnes virtutes tam morales, q̄ theologice ordinantur ad dilectionem Dei & proximi: & ad hæc duo omnia consilia ordinantur sicut ad finem. scilicet ad charitatem Dei & proximi, & ad mentis puritatem. vnde dñ in collationibus patrum. Quicquid nos ad virtutē cordis potest dirigere, tota virtute secūdum est. quicquid autem ab hac retrahit, vt perniciosum & vitium deuitandum est. Pro hac enim vsuerſa agimus atq; toleramus, pro hac patria, parentes, dignitates, diuitie, delicia mūdi huius, & voluptas vniuersa contemnitur, ut. s. puritas cordis perpetua retineatur: & postea subdit. Pro hac te iuniorum inedia, uigilias, labores, corporis nuditatem, lectionem, ceterasq; virtutes debere nos suscipere nouerimus, ut per illas ab vniuersis passionibus noxijs illasas præparet cor nostrum, & seruire possimus, & ad perfectionem charitatis istis gradibus imitando conscendere. Et hoc idem Aug. dicit de moribus ecclesie. Non reiiciendis, inquit, generibus ciborum quasi pollutis, sed concupiscētia perdomanda, & dilectioni fratrum retinenda: inuigilat ois intētio, & ibidem dñ. Charitas præcipue custoditur, si charitati virtus, charitati sermo, charitati habitus, charitati vultus aptat. Vnde & Apost. 1. ad Cor. 7. virginitatis consilium ad hoc ordinandū docet, vt mulier inupta cogitet quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo, & Dominus Mat. 19. paupertatis consilium ad hoc ordinat, ut homo Deū sequatur, quod fit per rectitudinem & puritatem interioris affectus. Sic ergo consilia ordinantur sicut in finē ad praecepta, fm quod sunt de actibus exterioribus, puta, Non occides, Nō furtum facies &c. ordinantur consilia ad præcepta non sicut ad finē. Non enim pp hoc homo virginitatem seruat, vt ab adulterio abſtineat: neque hoc sine aliquis suis abrenuntiat, ut non furetur aliena, cum exteriora opera consiliorum sint maiora q̄ exteriora opera præceptorum: ordinantur tñ ad ea in quantum faciunt ea tutius & firmiter conseruari. Qui. n. sua dimittit, multo magis abſtinet a rapiēdis alienis. Vnde & Aug. dicit in 19. li. contra Faustum. Oia ex Hebræorū lege cōmemorata Dominus commēdauit, ut quicquid ex persona sua in super loqueretur, uel ad expositionē commendandam valeret, si quid illa obscurum posuisset, vel ad tutius conseruandū quod illa voluisset. Et in libro de sermone Domini in monte dicit, q̄ dum sunt illa quæ adduntur ad perfectionē, multo magis sunt illa quæ præmissa sunt ad inchoationem. Sic ergo patet q̄ consilia ordinantur sicut ad finem ad praecepta, prout sunt de interioribus actibus virtutum: sed ad praecepta fm quod sunt de exterioribus actibus ordinantur cōsilia ad hoc, quod tutius & firmiter conseruentur per modum remouentis prohibens, & primum horum est causa secūdi. Firmiter. n. exteriorum actuum obseruatio causatur ex interiori affectione mentis bene disposita.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod secundum quosdam, diues ille mentitus est dicens se praecepta obseruasse, & præcipue quantum ad unū præceptum

quod ibidem cōmemoratur, pertinet ad interiorē actum. Diliges proximum tuū sicut teipsum. Vnde Origenes dicit super Matthæum. Scriptū est in Euangelio secūdum Hebræos, q̄ cum Dominus dixisset ei, Vade, & vende omnia quæ habes, cœpit diues scalpere caput suum, & non placuit ei & dixit ad cum Dominus. Quomodo dicis, Feci legem & Prophetas. Scriptum est enim in lege. Diliges proximum tuum sicut teipsum: & ecce multi fratres tui filij Abrahæ amici sunt stercore morientes præ fame, & domus tua plena est multis bonis, & non egreditur ex ea omnino aliquid ad eos. Impossibile. n. est implere prædictum mandatū, & esse diuitem, & maxime habere tantas possessiones. Et hoc idem confirmat per Hierony. qui dicit super Matth. Mentitur adolescens. Si. n. quod positum est in mādatū, Diliges proximum tuum sicut teipsum, opere compleret, quomodo postea audiens, Vade omnia quæ habes, & da pauperibus, tristis abiisset. Sed q̄ Chryostomus, & alij expositores dicunt adolescentem illum non fuisse mentitum, utrumque saluari potest. Nam hoc præceptum, Diliges proximum tuum sicut teipsum, dupliciter potest obseruari. Vno modo imperfecte, vt. s. aliquis non faciat contra proximum, quod non vult sibi fieri, & vt sine detrimento proximo subueniat. Alio modo, vt. s. ad subueniendum necessitatibus proximorū corporalibus ita se habeat, sicut ad subueniendum necessitatibus proprijs. Hoc. n. modo non implet hoc præceptum, qui cum multis diuitiis habeat, sibi eas reseruat permittens proximum egere. Consilia autem ad hoc ordinantur, vt præcepta perfectius custodiantur. Ideo Dominus obseruanti præcepta imperfecte, super addit cōsilia, per quæ præcepta perfectius obseruentur.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ perfectio vitæ in præceptis, secundū quod sunt de interioribus virtutum actibus, consistit essentialiter: nam charitas est vinculum perfectionis, sicut Apost. dicit ad Coloss. 3. & ideo cum Dominus præcepta charitatis posuisset Matthæi 5. subiungit. Et ore ergo perfecti sed in cōsilijs quæ sunt de quibusdam exterioribus actibus, consistit perfectio instrumentaliter, quia. s. huiusmodi consilia sunt quasi quedam instrumenta, per quæ facilius ad perfectionem peruenitur. Vnde in collationibus patrum dñ. Ieiunia, vigiliæ, meditatio scripturæ, si, nuditas ac priuatio omnium facultatū, nō perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt, q̄ nō in ipsi consistit discipline illius finis, sed per illa peruenitur ad finem. Et Aug. dicit in lib. de perfectione iustitie. Sic audiamus præcepta perfectionis, ne curere negligamus ad perfectionē charitatis. Et Hieronymus super Matthæū dicit exponens illud. Ecce nos relinquimus omnia, & secuti sumus te. Quia, inquit, non sufficit tantum relinquere, iungit q̄ preceptū est. Et secuti sumus te, qd ergo erit nobis, quia diceret. Fecimus quod iussisti, quid ergo dabis premij? Præcepta ergo imperfecte obseruata pertinent ad communem iustitiam: sed perfectio vitæ cōsistit in ipsa plena obseruantia præceptorum.

AD TERTIVM dicendū, q̄ aliquid ad finē ordinatur dupliciter. Vno modo vt necessariū ad finem, in quo quo finis esse non pot, sicut cibus ad vitā corporis obseruandā. Alio modo sicut necessarium ad finem, sine quo ad finem nō ita bene perueniri pot, sicut equus ordinatur ad iter. nō quia sine equo aliquis ire nō possit, sed quia in equo melius vadit. Sic militer & cōsilia ordinantur ad praecepta, non quia sine

sine cōsilijs præcepta obseruari non possint & quãtum ad interiores actus, & quantum ad exteriores. Nam Abraham qui & coniugio, & diuitijs utebatur, fuit coram Deo perfectus, secundum illud Gen. 17: Ambula coram me, & esto perfectus, sed quia per consilia facilius & expeditius ad perfectam præceptorum obseruantiam peruenitur.

AD QVARTVM dicendum, q̄ Augustinus in verbis illis intendit excludere quorundam dictum, qui credebant virginitatem esse necessariam solum ad eandem tribulatione corporis, que in matrimonio sustinetur: obseruatio autem præceptorũ est in hoc sæculo fiat, non tamen pertinet ad hoc sæculum, sed futuro sæculo coniungi.

AD QVINTVM dicendum, q̄ præcepta pertinent & ad actiuam, & contemplatiuam vitam: consilia vero sunt instrumenta contemplatiuæ vitæ. Sed ibi præcessit mentio de præceptis ordinantibus ad proximum, quæ pertinet ad vitam actiuam.

AD SEX TVM dicendum, q̄ etiam in ipso exercitio præceptorum contingit inueniri differentiam perfectionis. Vnde non potest dici, q̄ numerus quinque milliũ pertineat ad præcepta, & numerus quatuor milliũ ad consilia: sed primum pertinet ad imperfectam obseruantiam præceptorum, qualis etiam in seculari vita interdum habetur. Secundum vero pertinet ad perfectam obseruantiam præceptorũ, ad quam ordinantur consilia. Nec tamen quia primo Dominus pauit quinque millia quàm quatuor millia, oportet quod aliquis prius exerceatur in vita seculari, quàm trãseat ad religionem, quia etiam religionem intrantes, non statim perfectionem adipiscuntur, sed ad perfectionem assequendã se exercitant, sicut & intrantes scholas logicæ, non statim efficiuntur logici, sed ad hoc se exercitant: vnde & religio quaedam perfectionis schola est.

AD SEPTIMVM dicendum, q̄ exẽpla quæ traduntur in euãgelio, sunt exẽpla Christi, quæ pertinent non solum ad consilia, sed etiam ad perfectã obseruantiam præceptorum, vnde & ibidem subdit exẽpla vt hic. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde.

AD OCTAVVM dicendum, q̄ charitas habet multos gradus. Nam primo est charitas incipiens, & postea perficiens, & ultimo perfecta: vnde charitas in spirituali vita est principium & finis.

AD NONVM dicendum, q̄ obseruantia cōsiliõrum est difficilior q̄ obseruatio præceptorum, quãtum ad exteriores actus: tamen obseruatio præceptorũ perfecta quantum ad interiores actus est longe difficilior. Difficilior enim est deponere animi cupiditates, quàm possessiones, & tamen difficilior est obseruare exteriores actus præceptorum sine cōsilijs, quàm cum consilijs, sicut ex præmissis patet.

AD X. dicendum, q̄ incipientes sunt sine ordine instruendorum ab alijs, & ideo a præcepto mouentur ad aliquid faciendum tam in vita seculari, quàm in religione: sed quando iam perficiuntur, operantur ab interiori habitu, quasi ex seipsis non solum consilia, sed etiam præcepta.

AD XI. dicendum, q̄ sicut dictum est, charitas & est principium spiritualis vitæ, & finis: & ideo & ipsa præcedit inchoata, tamquàm de esse existens spiritualis vitæ, & ipsam sequitur tãquàm pertinet ad perfectum esse spiritualis vitæ: & tamen ea quæ sunt de bene esse, ordinantur ad conseruationem eorum quæ sunt de esse rei.

AD XII. est dicendum, quod etiam in disciplinis

A prius addiscuntur ea per quæ alia perfectius intelliguntur, quàmuis illa facilius sit intelligere, vel habere secundum eammodum modum: sicut facilius est scire argumentari eo modo, quo etiam idiotæ vtuntur dialectica quadam, quàm scire regulas logicæ, & tamen primo addiscunt regulæ logicæ ad hoc, quod aliquis perfectus argumentari valeat, quàm cõmuniter idiotæ argumentantur. Et similiter facilius est obseruare præcepta secundum imperfectũ modũ, q̄ obseruare consilia & tamen qui tendunt ad perfectam præceptorum obseruationem, oportet q̄ incipiant a consilijs, sicut a quibusdã instrumentis.

B **AD XIII.** est dicendum, quod illa quæ ibi Dominus superaddit, non sunt cōsilia, sed præcepta, vt patet ex ipsis verbis Domini, quæ ibi ponuntur. Tum etiam ex expositione Augustini in libro de sermone Domini in monte.

AD XIV. dicendum, quod obseruantia præceptorum secundum imperfectum modum est minimum in vita spirituali, sed est maximum, si obseruetur perfecte.

AD XV. dicendum est, quod perfectiora euangelij non solum sunt consilia, sed etiam præcepta, ut ex dictis patet.

AD XVI. est dicendum, quod illud a quo non cõuertitur consequentia essendi, etsi sit prius natura quodammodo, non tamen oportet quod semper sit prius tempore. Non enim in angelis viuere præcedit intelligere, quàmuis non omne viuẽs sit intelligẽs, quia statim a principio angeli vitam perfectam habent, quæ est intellectualis. Et similiter qui volunt plenius præcepta custodire, statim a principio consilia assumere debet, licet non omnes obseruantes præcepta, obseruent consilia.

Finis quarti quodlibet.

INCIPIT QVODLIBET QVINTVM.

QVÆSTIO PRIMA.

QVÆSITVM est de Deo, & angelis, & hominibus. De Deo quæsitum est & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad naturam assumptam. Quantum ad naturam diuinam, quæsitum est de scientia, & de potentia.

¶ Circa scientiam Dei quæsita sunt duo.

¶ Primo, Verum Deus sciat primum instans, in quo potuit creare mundum.

¶ Secundo, Vtrũ præsciti a Deo possint demereri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum Deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videret q̄ Deus sciat primũ instans, in quo potuit mundum creare. Deus enim potuit creare mundũ ante quam creauerit, nõ aut potuit creare ipsum in infinitum ante, q̄ sic esset ei cõternus. ergo est dare aliquo d instans, in quo primo potuit creare mundũ: sed Deus sua sciẽtia totũ cõprehendit. ergo Deus scit primũ instans, in quo potuit creare mundum.

S E D